

24.6.65
6.26

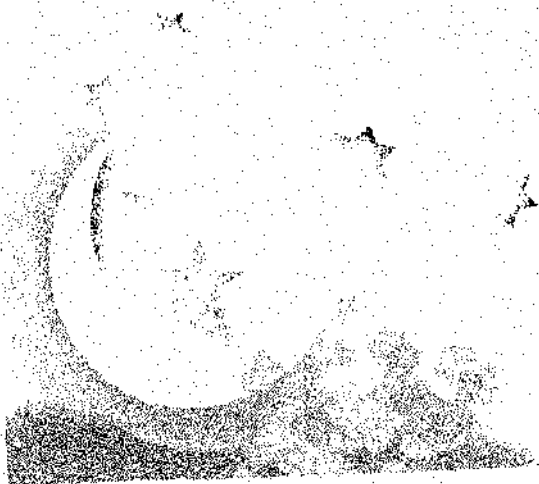
Тоқтар ЗІКІРИН

КӨНІМ
КӨКЖУЕКТЕРІ

Тоқтар ЗІКІРИН

КӨҢІЛ КӨКЖИЕКТЕРІ

Алматы
«Асыл кітап»
2009

УДК 82-1
ББК 84 (5 Қаз)-5
С 96

Зікірин Т.

З 96 Көңіл көкжиектері. — Алматы:
«Асыл кітап» баспасы, 2009. — 144
бет.

ISBN 978-601-7184-07-0

«Көңіл көкжиектері» - есімі жыр сүйер қауымға жақсы мәлім ақын Тоқтар Зікіриннің екінші жыр жинағы. Қырық жылдан бері үзбей жыр жазып, өлеңдері студент кезінен бастап республикалық басылымдарда көптеп жарық көрген еліміздің солтүстік өңірінде тұратын ақынның бұл жинағына соңғы кезде жазған өлеңдері мен жастық шақ лирикалары және бірнеше балладары еніп отыр.

43233

УДК 82-1
ББК 84 (5 Қаз)-5

3 4702250105
00(05)-09

012

ISBN 978-601-7184-07-0

© Т. Зікірин, 2009.
© «Асыл кітап» баспасы,
2009.

Северо-Казанская
областная библиотека
им. С. МУКАНОВА
г. Ижевск

*Осы өлеңдер жинағымды
өмірден қыршын кеткен
әкем Нұрахмет Зікірияұлы
мен марқұм анам Рахия
Жүзеноқызына арнаймын.*

Бірінші бөлім

ҰШҚЫР УАҚЫТ АҒЫСЫ

ҰЛЫ ЖОЛ АСТАНАДАН БАСТАЛАДЫ

Ғасырдың арқалаған жаңа арманын,
Кім көрген он жылда елдің жаңарғанын.
Қайсар халық қолының жеткені көп,
Көз тігіп қарап отыр ғалам бәрін.

Биігі алған барлық досқа мәлім,
Жасампаз жарқын істен хош табамын.
Әлемге танытты елім өзін ерек,
Кешегі тойында өткен Астананың.

Қазақтан шебер аспай салар қала,
Ғажайып шаһар тікті жон арқаға.
Жерұйық орнайды деп кім ойлады,
Аңызғақ желге күйген Сарыарқада?

Қонақтары тамсанып, таңырқаған,
Көркейіп кетті-ау осы тәңір қалам.
Көңілдің көгершінін көкке ұшырып,
Шағтанып шырқады ғой жаңа ұрпақ ән.

Құрметпен еркін өскен түз тағысын,
Алғыс айтып дастархан, түз дәмі үшін.
Сөйлеген той қонағы елбасылар,
Жасыра алмай отырды қызғанышын...

Қызғандыра алсақ біз басқаларды,
Болғанымыз шығар-ау достар алды.
Елу елдің қатарына қосылар
Ұлы жол Астанадан басталады.

ЖЕРҰЙЫҚТЫҢ КІНДІГІ

Өзіңсің ғой, Астанам,
Шаңырағы елімнің.
Жаңа жолға бастаған,
Тұғырысың сенімнің.

Келбетіңде тамсанам,
Жайнай түскен бұл күні.
Бабаларым аңсаған,
Жерұйықтың кіндігі.

Сар даланың самалын
Еркін жұтып, нәр алған.
Күмбезіндей даланың,
Құс қиялдан жаралған.

Көк Есілге келбетің
Жарасатын, сұлуым.
Жақындатып ел шетін,
Бердің жүрек жылуын.

Қалай ғажап өрілдің,
Инжуісің жаһанның.
Жастарына елімнің
Арман қала атандың!

Әлемдегі асылға
Айналып сен барасың.
Мына жаңа ғасырға
Тауып ғажап жарасым!

ЕРКІНДІК ІЗДЕП ӨСТІК

Бодан болдық,
Отарлық күн де кештік,
Жарты халық жат жұрттық тілге көштік.

Бір тәубесі — құл болып көргеміз жоқ,
Даламыз кең,
Еркіндік іздеп өстік!
Хандық күрдық
Жүз бенен руға бөліп,
Бағырлықты мұра қып, туға берік.

Атан қомы, ат жалы дегендейін,
Жорық жолда жалындап туған едік!
Хат жүзінде болғанмен бағынышты
Еркін халық намысы, ары күшті.
Иілмеген иір емен бұтағындай
Күн көшпеген өзгеге жалынышты.

Даласы кең, ақселеу даласы кең,
Топырағы қан жұтқан жарасына ем...
Қазақ керуен келеді аман өтіп,
Ғасыр жолдар, шырғалаң арасымен.

Ақ сақалды қария абыздарын
Тындап өсіп, шежіре, аңыздарын,
Көкіректе шер қатса, тоңы жібіп —
Мейірімге жеңгізген жан ызғарын.

Желтоқсанда бодандық торын үзді,
Таптық ақыр бостандық жолымызды.
Мақтан ете аламыз, мақтан ете
Егеменді, тәуелсіз елімізді!

ҚАЗАҒЫМДЫ БИІК КӨТЕР

Далам байтақ, жаным дарқан, азатпын,
Еркіндікті серік еткен қазақпын.
Көк байрақты көкке биік көтердім,
Болашақта болуы үшін ғажап күн.

Қыран құспын,
Арыстанмын, айбатпын,
Үлгісімін ар-намыстың, қайраттың,
өзгелерге өр ісіммен танылып,
дос құшақты кең әлемге жаймақпын.

Керек болса көк сауытпын, найзамын,
Құдай берген ой жағын да, бой жағын,
Қазағымның күдіретін таниды
Кең еліме көз алартса қай залым.

Бірақ мені кекке, оққа салмағын,
Бейбітшілік, табыштық қой арманым.
Көкіректе көк запыран түпса да,
Алғы күннің асыл өнін толғадым.

Сенгесін де келер күнге, ертеңге
Ұмтыламыз орны бөлек кең төрге.
Елім менің отырғандай үй тігіш,
Көз жасынан күйін кеткен өртеңге.

Жаңа ғасыр меже ғасыр, бел ғасыр,
Сенім деген қасиет бар менде асыл.
Бағыт-бағдар дұрыс болып бүгінгі,
Қазағымды биік көтер, белге асыр.

ТҮҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІМЕ

Ел бағына туған жан-ау бұл кісі,
Сөзі менен қабысатын нұрлы ісі.
ТМД-ның төңірегінде бірлікті,
Ту көтерген президенттің тұңғышы.

Бағымызға бергенін-ай құдайдың,
Ақыл кені шалқып жатқан бір айдын.
Жас елімнің болашағы үшін де,
Елбасымның амандығын сұраймын.

Қарапайым өскен жан-ды кеншіден,
Жан таппаймыз осы күні кемсіген.
Елбасының еңбегі деп білген жөн,
Озып кетсек маңайдағы көршіден.

Сөйлеп кетсе есе бермес ешкімге,
Жорғадайын тайпандаған қос тілде.
Бүкіл әлем санасатын онымен,
Бір мәрттік бар, жарасады кескін де.

Мақсат қойған бар ісінен өте нық,
Көре алмайды ешкім, сірә, қателік.
Жылма-жылғы Жолдауымен жұртымды
Бір белеске тастады ғой көтеріп.

Тау көтерген дерсің оны Толағай,
Жаны таза мөлдіреген баладай.
Ел ырыздығын тасытқысы келеді,
Жұртының бұл жұтағанын қаламай.

Менменсіген Батысына алдырмай,
Қара Қытай жағын да ұмыт қалдырмай,
Ел тануда, дос табуда, шіркін-ау,
Шапшасына келеді шаң шалдырмай.

Неткен білік, қандай ойлы тереңдік,
Болашаққа жол бастаған сенерлік.
Тұңғыш менің Президентіммен келер ғой
Қазағыма қол жеткізер кемелдік!

НҰР ОТАН

Мағынасын алған ойлы тереңнен,
Ел мұратын мақсат етіп кемел, кең.
Партиямыз “Нұр Отан” деп аталған,
Отанымыз нұрлы болсын дегеннен.

“Алаш” жетпей арман етіп аңсаған,
Ұлы жолда қыршың кетті қанша адам?!
Бар қазақты бір тілекке ұйытқан,
Бодандықтан қажып, жүдеп шаршаған.

Сол “Алаштың” немересі бүгінгі,
“Нұр Отаным” болсын дейік ғұмырлы.
Ешкім енді шайқалта да алмайды
Елбасымыз өзі орнатқан тұғырды.

Үлгі болып өзгелерге бірлігі,
Бүкіл әлем таныды оны бұл күні.
Әр жүрскті болашаққа сендірген,
Кең далама тарап жатыр нұрлы үні.

Аясында жастар қаққан қанатын,
Шамшырағы сөнбей мәңгі жанатын.
“Нұр Отаным” – менің нұрлы үмітім,
Бар халықтан терең қолдау табатын!

АТА ДӘСТҮР ҚЫМБАТ

Ата дәстүр мықты еді ғой салты нық,
Бірте-бірте бара ма осы сарқылып?
Ауылдағы ағайындар үйінде
Қымыз емес, ұсынып жүр жартылық.

Кейбір жастар көрсетпейді кішілік,
Ағаларға төрден орын ұсынып.
Жастық өкелі тастамайды әжейге,
Келіндері қабағынан түсініп.

Тұрмыс түзік, өсті ауылдың малы да,
Құрт, ірімшік бермес бірақ табыла.
Айран емес, көже де емес ашыған,
Қазіргілер сүтке құмар жабыла.

Қазақ деген атқа балап қанатын,
Жалғыз атын бәйгеге бір салатын.
Сол жарыстар көзден ұшты, жоқ күрес
Көгалдағы көк шөпте ізі қалатын...

Көксемеймін көнені де, ескіні,
Бүгінгі ауыл артық айтсам, кеш мұны.
Маған қымбат — біздің ата дәстүрдің
Бүгінгімен жарасымды кескіні.

АБАЙ

Абай деген, қазақ деген – бір ұғым,
Екеуі де жүректегі тұнығым.
Қазақ қайтіп, қазақ бола алады,
Ту қып осы көтермесе бір ұлын?!

Сөз маржашын, ой маржанның данасы,
Кемеңгері, көзге түскен сарасы.
Абай жалғыз Құнанбайдың ұлы емес,
Бар қазақтың, алты Алаштың баласы.

Алып десең – алыпқа да келеді,
Жарық десең – жарыққа да келеді.
Бар қазақтың көзін ашқан данышпан –
Абай деген дарияның тереңі!

Асыл сөздің асын туған алыбы,
Ашылмаған әлі жұмбақ дарыны.
Әмсе әлемді тамсандырып келеді,
Шыңғыс таудың шыңға шыққан нар ұлы.

Би-болыстап биік қойып бір басын,
Шеп-шекпеннен алас ұстап тұлғасын.
Сонау алыс алмағайып заманда –
Абай деген жанып өткен жыр-жасын.

Тәлім менен тәрбиеге басып мол,
Ұрпағына көрсеткен ол ашық жол.
Өмірдегі мәнді ұранға айналды,
Абай айтқан: “Бес нәрсеге асық бол!”

Дарының да, талантың да, білімін,
Үлгі бізге мағыналы ғұмырың.
Сен биікте тұрсаң – қазақ биікте,
Абай ата, биік болсын тұғырың!

ҚАСИЕТТІ ДОМБЫРА

Жанарымды жандыра,
Кұмарымды кандыра,
Күмбірлетші, күй төкші,
Қасиетті домбыра!

Айтып бүгін өскенін,
Қосылғанын көшке елім.
Тасқындатып жеткізші —
Қасиетті қос шегім.

Көзін ашып дарынның,
Бағдары боп бағымның,
Дүбірлетші даламды —
Тұлпарлардай арындым.

Қанында бар қазақтың,
Дауылдасын азатты үн.
Тау суындай тасқында —
Сағағында шанақтың.

Атадан қалған мол мұра,
Шертілмесе, сол күнә!
Күмбірлетші, күй төкші,
Қасиетті домбыра!

ШАБЫТ ТІЛЕУ

Жоғалтқасын ба барымды көң,
Ой келмеді-ау ілкі мүлде.
Мен отырмын жаным жүдеп,
Қараңғы түн кірпігінде...

Түн жамылған ғарыштағы,
Тылсым әлем әуресі ме ед?
Жымындаған алыстағы
Жұлдыздардың сәулесі жоқ.

Ай да бүгін тумағасын ба,
Қап-қараңғы жүректе үрей.
Арпалыс туды бір қара басымда,
Асау шабыт тілеп дүлей...

АУЫЛДЫ АҢСАУ

Ұлымын жусап даланын,
Сүйемін қияқ, гүлін де.
Жұтар ма ем салқын самалын,
Шыжыған шілде күнінде.

Ауылға қазір жетер ме ем,
Қына жолды қиялап.
Сағымнан желкен көтерген,
Қандай ыстық ұя — бақ.

Достармен ескі табысып,
Ойнар ма ем көген-көгалда?
Бала күнгідей жарысып,
Шаттыққа көңіл толар ма?

Қонырсып жетер ымыртта,
Түгін иісі қостағы.
Асаудай түспес құрыққа,
Бәрі де есте жастағы.

Батады балқып шілде күн,
Сүт сауымдай түні бар.
Аңсаған ауыл нұр демін,
Жавымды менің кім ұғар?

Ауылда қазір шілде күн,
Бақ-бақ басы үлпілдек.
Аптаптың ыстық пұр демін,
Көл жұтады біргіндеп...

Самал жоқ қырдан есетін,
Қайыңның сипап балтырын.
Мамырлап көктен көшегін,
Бүлгітарым қайда балқыдың?

Қиялды қырға сыйдырып,
Көгілжім сағым бүркей ме?
Ыстыққа қанат күйдіріп,
Ұшпайды-ау шыбын-шіркей де...

Жібi бос қазір желінің,
Құлын-бие байланбай.
Күшнің қызу көрігін
Далаға үрлеп қойғандай...

Осынау жайды, күйді ұғып,
Кезі болса да сауынның,
Көл басында ұйлығып,
Табыны жатыр ауылдың...

Шыжыған аптап ішінде,
Тымырсып тұрған әлемім.
Осы бір сөгің үшін де,
Сағынып саған келемін.

БАБАЛАРЫМ ІЗІ БАР

Дүниені дүрліктіріп, сіліккен,
Өтті адамзат талай қырғын-сүріктен.
Өзін таза ұлтқа санап жүргендер,
Білмейді ғой туғанын жат сідіктен.

Жарты әлемде ойран салған тағылар,
Ағзасында жат жусасы табы бар.
Ақсүйекті ағылшынның өзінен
Мүмкін Шыңғыс қаны бары табылар?!

Батыс елдер бөрі илеген жатырлы,
Бауырына басты талай жат ұлды.
Мына орыс та өз ұлына балады
Бұйра шапты, тегі қара ақынды.

43223 Айта берсе мұндай мысал көп, тегі,
Мадиярлар бізден қалай шеттеді?
Қаны бірге сар даланың ұланы,
Небір заман венгр болып кеткелі.

Әуел баста табынғамыз Күнге біз,
Ізімізді Батыс шардан іздеңіз.
Жауларының кекіл шашын олжа еткен,
Ацтектер де алыс емес іргеміз.

Қу даланың қаңбақтайын кезбесі,
Америка ашылмаған кезде осы,
Аляскаға бұғаз басын бұғымен,
Өткенін де мүмкін екен сезбесі...

Үшқыр қанат берген осы нар далам,
Бабаларым бармаған жер қалмаған.
Ыстық қанды Адайлардан құралған,
Мамлюктердің ерлігіне таң қалам.

Мақтан болған перғауындар елінде,
Бейбарыстың ерлік ісі тегін бе?
Дүниеде із қалдырған сияқты,
Бабаларым аттың суық терінде.

Олай болса бізде туыс көп тегі,
Аталардан қалған алыс шеттегі.
Сар даланы басып жатыр баурына,
Таза қазақ болып қана кеткені!!!

КӨШКЕНКӨНДІ САҒЫНУ

Не жетеді дейсің бұл өскен жерге,
Жаттық өсте жасамас еш пендеге.
Шөп шабушы ем анама серік болып,
Шілде айында жыл сайын Көшкенкөнде.

Көшкенкөнде ақ қайың аралы бар,
Жүнар иісі аңқыған самалы бал.
Бүлдіргенді бөктері қандай елі,
Шақыратын жазда осы баланы бар...

Көз алдымда әлі сол гүлді белең,
Акселеуі үлгілдеп үлбіреген.
Қына беткей егіске жақын жерде
Көк биеміз оттайды құлныменен.

Шабындыққа жеткен соң күн ысымай,
Жараса ма жанға бұл тұрысы жай.
Қышпылдаған шалғымен жоңышқаның
Сусыздатып аламыз тытыпшын-ай...

Жұтқасын ба нұр дала таң самалын,
Есімде жоқ бірде-бір шаршағаным.

Анама еріп өзімше мен де мына
Жас балауса көк шөптен жол саламын.

Бағым еді-ау жан анам маңдайдағы,
Сағынышым сарғайып солмайды өлі.
Қоста берген шайының қаймақ қосып,
Таңдайымнан кетпейді балдай дәмі.

Болмаса да алыстап, көшкенге мін,
Қарыздармын өзіңе, өскен жерім.
Көзіндей боп көрінетін анамның,
Сағынамын мен сені, Көшкенкөңім!

ЖЕЛ ДИІРМЕН

Зырылдауығы көбінде
Үп еткен желді үйірген.
Шойманың қырқа дөңінде
Бар еді жел диірмен...

Астық артып албар жақ,
Жел тұрса жетер асығып.
Қозғалған диірмен қалбаңдап,
Шықырламауы үшін тас үгіп...

Әбігер етер барлығын,
Ол жерде тер ғой өтелген.
Бала да күшті, шал мығым,
Арқалап бидай көтерген.

Бәрі де қимыл жасайды,
Белін жазбай бір ұдай.
Тістерін тастың қашайды
Диірменші шал Ыбырай.

Сөтін салса тез өткен,
Дән құйылар біртіндеп.
Айналған шарлы өзектен,
Ұн ағады үлгіледеп...

Желдің жойқын күшімен,
Қара тастар дөңгелеп,
Диірмендегі ісімен
Нанын тапқан елде көп.

Ұмытам қалай оны мен,
Неге оны болған жоқ дейін?
Қырдың қия жолымен,
Сол жерге соқпай кетпейім.

Қайтіп ойды түйіндермін,
Қырқаны баспай ең биік?
Шоймандағы диірменнің
Тастары жатыр деңкиіп...

АЙЫРШЫ

Есіме алдым науқанды шөп тасылар,
Атқаратын ауыл үй топтасып әр...
Қазір шілде — шөп науқан, бірақтағы
Дәл Қабдолдай айыршы жоқ та шығар?

Болмаса да алпауыт дойыр денен,
Қабдол аға-ай, өзінді шойын дер ем.
Әперуші ең бір түйреп шөмелені,
Үш салалы ашамай айырменен.

Қызыл қайың сыр бермес бұратылмай,
Сықырлайтын сабы оның сынатындай.
Жапырып шөп әперіп тастаушы едің,
Бір өзін үш жігітке тұратындай.

Неткен күш, неткен қайрат белде мығым,
Біріне есе бермес елдегінің.
Қанат жайып қайқайған машиналар,
Татымына тұратын еңбегіңнің.

Тамсандырған осылай дала жұртын,
Болмаушы еді ісінде ала бір күн.
Отырушы ең дем алып сосын бір кез,
Шалап шалған жылтырап қара мұртың...

...Қол шалғымен қазір шөп шабылмайды,
Болып алды комбайн көп ыңғайлы.
Бүгін қанша ауылдан іздесем де,
Дәл өзіндей айыршы табылмайды...

АУЫЛДАҒЫ СОҢҒЫ АРАЛЫМ

Бөрімізге кең тыныс, жайлау дала,
Құлазиды-ау деп киын ойлауға да.
Ат тірсейтін достардың ініндегі
Ауылдағы қалғаны Сайлау ғана!

Көшіп кетті күші бар өлділері,
Қалған жұртқа қалайша сән кіреді?
Бықсытып жүр біреулер, ауылдың бұл
Болашағы жоқ деген әңгімені...

Қалаларға толатын көшіп елі,
Урбанизация деген-ау осы ма еді?
Бесік жерден безбейтін аталарым,
Қалай бізді енді ғой кешіреді?

Болжап бәрін білді кім күн ілгері,
Қиын болды-ау ауылдың бүлінгені.
Құлаққа үрған танадай тып-тыныш қой,
Бис ағытар кез мына іңірдегі.

Құлын даусы шықпайды шұрқыраған,
Саумал иісі ол да жоқ бұрқыраған.
Төз-төз болып күн жеген ши ағаштан,
Жиып алған сияқты құртын анам...

Таңға дейін сауығы басылмаған,
Жоғалтқандай ауылын асыл далам.
Құлазиды-ау, көңлім, құлазиды,
Жанға батар иындығын жасырмаған.

Құндағының құрған бұл кеткенінен,
Бала азайып барады мектебінен.
Елдігінің арманы ауылда емес,
Қалалы жер қиянда, шетте білем?

Бірақ соның бірін де елең етпей,
Көшкен елдің соңынан ере кетпей,
Тоғыз бала туғызған әйелімен
Сайлау отыр мызғымай, керемет қой!

Кіреді деп өмірдің сәні қай күн,
Берілмейді бей-бескер бәріне ойдың.
Байлап-матап қойғандай оны осында,
Туған жері атасы Мәлібайдың?!

Тағатына мен оның таң қаламын,
Басқа жерге құптаймын бармағанын.
Көшкін өмір көшінде табан тірер
Сайлау ғана сияқты соңғы аралым!..

МЕНИҢ МҰҒАЛІМДЕРІМ

Оңғарды ма өу баста құдай жолды,
Ұстаздарым ығай мен сығай болды.
Балуанның мектебіне сол жылдары
Шұғылалы шіркін-ау шырай қонды!

Өтетұғып бірінен бірі қандай,
Көрінетін біздерге ұлылардай.
Салыстырып байқасам осы күні,
Қазіргінің барады-ау құны қалмай...

Бастауышта Қажығай, Науша ағайым,
Танитұғып баланың жан сарайын.
Құлағымнан кейде бұрап алса да,
Алақанын ал қалай аңсамайын?

Екеуі де от кешкен жауынгер-ді,
Жаныменен сүйетін ауылды-елді.

Ән салғанда біздерді еліктіріп,
Ал, білімнің таусылмас тауын берді.

Істерінің болмайтын әсте кемі,
Мектебіміздің бар еді қос Шәкені.
Шәкен ағай шым-шытырық есептен
Жаңылып көрген емес еш те тегі!

Шәкен апай — ол дағы кемел еді,
Тұла бойы тұнған бір өнер еді.
Сурет салып, орысша сөйлегенде,
Алдына жан салмай-ақ желер еді.

Майдангерлер шықса да елден ғой көп,
Соғысты дәл Нәбидей көрген ғой жоқ.
Желдей есетін жағрапия сабағында,
Жаһанды өзі кезіп келгендей боп...

Солар берген білімнің арнасы кен,
Мектебім, талай биік өрге асып ең,
Тағы сенің гүлдеген кезің болды,
Нұржан, Қоқай, Есмағұл жалғасымен.

Қадірлейді асылды барында кім,
Сейтен еді-ау ұйытқан соның бәрін.
Түседі еске, шіркін-ау, түседі еске,
Сусын бара жатқанда қолыңдағың...

Жағып берген өшпейтін шырағымды,
Аршып берген қайнарлы бұлағымды,
Кездестірген емесің содан бері
Дәл солардай тамаша мұғалімді!

ҚАЗІРГІ ҚЫМБАТШЫЛЫҚ ЖАЙЫНДА

Қалмағандай өмірдің басқа мәні,
Күйбең тірлік нарықтан басталады.
Күн кешуге айналдық бүгінде біз
Құндылыққа көз тігіп ақшадағы.

Бағалар ғой барады өсіп бәрі,
Қымбаттады тірліктің нәсіп қабы.
Дүниені дүрліктіріп күйзеліс,
Саудагерлер жүр баға қосып тағы.

Дән өсірген ел нанға жарымады-ау,
Байшікештер бұлдайды барын анау.
Мұнай-майдың бағасы барады өсіп,
Диқан жұртты ол дағы тағы қанау.

Қалмаған соң осынау нарықта мән,
Мал дегенің пұл болды шарықтаған.
Қонағыңа қой сойған дейді жұртым:
“Мен енді қазақтықтан қалып барам”.

Қымбат бөрі — суың да, отының да,
Сезінеміз шай пұлдың татымын да.
Күн сайынғы көтерілген баға осы,
Қайда барып тірейді ақырында?

Алушыдан бүгінде сатушы көп,
Несие алып, қарызға батушы көп.
Қор жинайды қайсы бір тоғышарлар,
Жайбарақат мына жұрт жатушы ма ед?

Сондықтанда қант-тұзды қаптап алып,
Бағаға баға қосып жатқаны анық.
Қаншама меморандум жасалса да,
Сенбейтін болып алды датқа халық.

Жасырын, бүгейікші несіне біз.
Бағаны біз де өзіміз өсіреміз.
Жат жерлік әсіре қызыл нәрсеге әуес
Жан болдық, құндап оны өсіреміз.

Жанып тұрған жалын ғой нарық деген,
Қалтасы қалың жанды дөріптеген.
Қазіргі қымбатшылық заманында,
Қайшылықты осынау анық көрем.

Жабықтырды көңілді кіреуке бұлт,
Біреу тойып секірсе, біреу тоңып...
Әйтеуір елім аман, жұрт тынышта
Болсыншы болашаққа тілеу толық.

ҚАРАТОҚАНЫҢ ШИЕСІ-АЙ...

Жидекке жолым түсетін,
Тынышымды алды жиі осы ай.
Бадаһадай пісетін
Қаратоқаның шиесі-ай...

Ауылдан шалғай болса да,
Бүлдірген бөктер, шиесі.
Ырыздық болған қаншама,
Табиғаттың сыйы еді.

Бергендей құдай жырып бір,
Құмар еткен елді көп,
Тұратын еді тұнып бір
Күн-күрең шиі мөлдіреп...

Баратын едік достарды ап,
Шиі қыстауды қаумалап.
Бір-бірлеп емес, қос қолдап
Теретін едік саумалап...

Жапырып бірақ, отамай,
Тауыспай төзім тағатын,
Қадақтық шелек оп-оңай
Күрең шиіге толатын.

Салатын құстар сан өнге,
Шегіртке шырыл тербеген.
Қаратоқадай әлемде
Шиелі жерді көрмегем.

Жидекке жолым түсетін,
Тынышымды алды жиі осы ай.
Бадаһадай пісетін
Қаратоқаның шиесі-ай!..

АҚ КӨБЕЛЕК

Жаздың жылы жанарында
Тәңір өзін сақта демек.
Көңіл сезім коғалында
Ұшып жүр-ау ақ көбелек...

Ақ көбелек үлбіреген,
Нәзіктіктің үлгісіндей.
Ұзартам деп күнді немен,
Жүргенін де жүр түсінбей?!

Алыс сағым, көгілдір нұр,
Күн күйдірген қапатында.
Ақ көбелек өмірдің бұл
Арманы еді-ау бала ақынға...

Ақ көбелек қиялым еді,
Қанбайтындай қолға мүлде?
Аясына талай ұя күн енді,
Аңсадым оны таңғы өнімде.

Шілдедегі шырын шақтың
Іздеп осы ақ көбелегін.
Бала күнгі құлыншақтың
Көгеніне көктелемін...

Нұр сезімді аққа бөлеп,
Бауыр басқан бала шаққа.
Енді ұшады-ау ақ көбелек
Оралғандай болашаққа...

БОСАТ МЕНІ АУЫЛҒА

Мені ауылға босат, қала, ұстама,
Туған жер ол, аңсау болған құсқа да.
Көктем бардым, бардым жазда,
күз бардым,
Ал, қызығы таусылмайды қыста да...

Қысқы ауылдың қымызы жоқ демегін,
Босат, қала, болсын маған көмегің.
Сарыарқаның сары аязын жұтып бір
Табар ма екем жыр-жүректің мен еміш?!

Қалған дала құстары да кетіп түл,
Деп қуансын: Аңсап тағы жетіпті үл.
Су қатырған каток смес, мұндағы
Бала дөңсен сырғуға ойым кетіп тұр...

Қысқы орманға теңеу қайда, жоқ, тегі
Бар маржандар жауған дерсін көктегі.
Қаладағы шағын пәтер емес ол,
Орман іші тұнып тұрған оттегі!

Моншақ таққан шығар ауыл қыраудан,
Аппақ болып, аппақ дүние қылаудан...
Шаңғы теуіп арыламын қырда мен
Желдеткіштен тиіп қалған тұмаудан.

Көп мұржандан пештегі үшқан көлбендей,
Қысқы түтін маған құшақ кергендей.
Жылдың, мейлі, қай мезгілі барсам да,
Жүрмін сені өзге жерге теңгермей!

Сабырла, көңіл, сан, көңіл,
Тәубе де мына тірлікке.
Жағаға ұрар шақта өмір,
Қоятын кезде бір нүкте.

Асықпа, бәрін сарала,
Қызықта дүние боғына.
Шығып қалған жағаға
Балықтай болмай тағы да.

Лаулама, жанба, өртенбе,
Қатерге тікпе басыңды.
Сақташы нұрлы ертеңге
Жүректегі асылды.

Көңілде көлкін таза мұң,
Үміт арғып жазына,
Өлеңнің мына азабын
Тарта да берме, қажыма!

Желікпе арзан қызыққа,
Даңғаза тойдың қой бәрін.
Шеңберде — осы сызықта
Жетеді сенің тойғаның.

ТҮРМЫСТАҒЫ ТАНЫС ЖАЙ

Тұрмыс қазір бұрынғыдан жоғары,
Ертең тағы жетіледі, толады.
Ауылдағы азаматтар үйінде
Үш-төрт жылқы ұстағандар бар өні...

Пәтер жақсы, машина бар, бар сүр ет,
Айлыққа-айлық қосылады тамшы боп.
Бірақтағы ат-әбзелдер жоқ мүлдем,
Босағаға іліп қойған қамшы жоқ.

Айтып-айтып күйіп жүрген тілім от,
Тоңазытқыштан арақ кеткен күні жоқ.
Бірақ осы қымыз ұстап, баптайтын
Күрп-күрп етіп пісілетін күбі жоқ.

Өңір мынау орман-тоғай көгі көп,
Үй іргесі тұнып тұрған тегін от.
Ұзын сымда шауып жүрген төбет бар,
Ал, бірақта құлын байлар желі жоқ.

Қымыз ішпейтін қыздарға тек үйленіп,
Кеткендейміз тұрмысқа осы үйреніп?!
Босағаға ожау ілген, қамшы емес
Әйелдер ғой бара жатыр би болып...

ОРАЛМАЙЫҚ КОММУНАҒА

Тайдырып нұсқа жолдан,
Күйретті КСРО қабырғасын жай.
Ғұмыры қысқа болған
Париж коммунасындай.

Біз де сол коммунадан,
Бөлінген отаудаймыз.
Жолын іздеп даму заман,
Жүрсек те от алмаймыз.

Жұмыстың көп олағы,
Ол кімді бұғалатпайды?
Әлемдік сауда одағы
Әзірге бізді сығалатпайды.

Жобалар көп қағаздағы,
Орындала бермейтұғын.
Елімнің алға жөн озғаны,
Бізді де зайырлы ел дейтұғын.

Жабысып отыр, жағадан алып,
Инфляция үрей болып.
Құйылғаны сияқты жаңадан қалып,
Оны кім түзер бір ой бөліп?

Олай тартсаң, былай жетпей,
Бюджет көрпе жыртғылады.
Тек халқымды шыдамды еткей,
Баяғы сол ыптымағы!

Таппай түпкі шешімін де,
Оңбаймыз-ау бұлай жүріп.
Қоғамның бұл осы күнде
Барады ғой жігі айрылып.

Жүдеу халық жанын жесе,
Байлар байып бара жатыр.
Бермейтұғын өмірге есе,
Осы емес пе заманақыр?

Одан бізді алып шығар,
Дұрыс жолы даму ғана.
Ызғарынан жан ышқынар,
Оралмайық коммунаға!

ЗАМАНДАСҚА

Адам болып тудың ба сен?
Туғасын –
асау қаның бойында бір туласын!
Ғасыр-ғұмыр бір бұлқынтпай жүрсеңгі,
Өтер болса керегі, тумасын!

Айтар болсақ, айтар болсақ турасын:
Бозөкпелер керегі не,
тумасын.
Бар екені, жоқ екені білінбей –
Өтер жандар қадірлейді қу басын!

Керек болса көтеретін “Урасын”
Жеңілмейтін қылышғасын, турасын.
Асау қаның бойында бір бұлқынттып,
Бауыржандай туу керек, туғасын!

Жалын етіп,
Жанып өтіп кетерге,
Жүрегің бар,
Жастығың бар,
Бекер ме?

Бұлқып соққан қаныңа бер ерікті,
Жастық атты өткеліңнен өтерде...

Қайыспағын,
Майыспағын,
Шегінбе —
Адам болып туған болсаң тегінде!
Қайысқандар,
Майысқандар — тұрақсыз,
Тұрақсыздар қорғай алмас елін де!

Ұлы өрлеу ғасыры бұл —
Ұлға сын,
көрсетші сен,
Замандастың тұлғасын.
Бақытты еңбек, маңдай терің төгілің,
Асау қаның бойыңда бір туласын!!!

МЕН ӘКЕМДІ АЗ БІЛЕМ...

Жеті жастан жетіммін,
Мен әкемді аз білем.
Теріс бұрып бетін күн,
Жүзін жапты боз кілем...

Боз кілемге ораған
Сәуір айда әкемді,
Көрші қоныс селодан
Сұлатып сап әкелді.

Келмеді ме емдеуге,
Жарақаты майданның?
Суық сорған сор кеуде,
Оған жасар қайран кім?

Сонда сәуір тақырда
Ойнап жүрсем керек-ті...
Түк білмейтін пақырға,
“Әкең өлді – ау” демепті.

Абыр-сабыр жағдайға
Түсінбеген екенмін.
Тағдыр ұрып маңдайға,
Сезбей оны көтердім.

Қабір басы қалың жұрт,
Мүсіркеген сияқты-ау.
Анам байғұс зарын қып,
Жұрттың бәрін жылатты-ау...

Көкірегіме кептеліп,
Бір ыстық жас тұнады.
Төніп қара көкте бұлт,
Бәйтерегім құлады.

Кейін бәрін сезінгем,
Ізdedім әкем-панамды...
...Сол бір жетім кезімнен
Жаза алмай жүрмін жарамды...

ЖЕТІМ ҚҰЛЫН

Зорыққаннан жалғанды тәрік қылып,
Төбел бие қалдырды жарықты ұмыт...
Қамытбаудан қажыған жануардан
Құлын туды құрсақты жарып тұрып!

Кіндік бауға маталып құрсалмаған,
Шаранасы кеппеген кім сорлы одан?
Құлын қалды, шұрқырап құлын қалды
Қос емшектің сүтін ғой бір сормаған.

Көрген кезде құлынның көзінде мұң,
Тауыспайсың қалайша төзім көлін?
Еске түсіп, жанарыма жас толды
Жетім қалған құлыншақ кезіндегім.

Түсіп бүгін өмірдің өрісіне,
Үйренгенмен шабысы, тебісіне.
Жетімсіреп өседі-ау бірақтағы,
Байланбаған құлындар желісіне.

Осы желі мензейді өзі несі,
Одан жұмбақ бір сырлар сезіледі.
Жетім құлын сияқты жетім жандар
Арамыздан қазір де кезігеді...

ӘКЕМНІҢ ЕСКІ ДӘПТЕРІ

Ұмыттық, мәңгі өшті де,
Сұрапыл жылдар от демін?..
Оқыдым кейін ес біле
Майданғы әкем дәптерін...

Жазған ғой онда мекенін,
Өлсем де жұртым білсін деп.
Антына берік екенін
Ұмытпай елім жүрсін деп!

Дәптердің сыртқы жоқ тысы,
Беттері жыртық — көп таңба.
Шабуылдан қайтқан көп кісі
Темекі орап тартқан ба?

Бұл дәптер — өмір дастаны,
Жыр еткен жастық шақтарын.
Майдандас әр ұлт достары
Қанымен жазған аттарын.

Әр бетте ауыр мұң қандай,
Окопта жазған көптеген.
Жер иісі шығып тұрғандай
Дәптерден әлі кешпеген...

Өртеніп кетіп кейде түн,
Жандырды Жерді демімен...
Жалап та кеткен кей бетін,
Шыжғырған оқтар лебімен?!

Сол дәптер берер толғырын,
Іздеймін өмір сәттерін.
Оқимын сонда отырын,
Әкемнің ескі дәптерін...

Аға да жоқ, іні жоқ соңымда ерген,
Жалғыз ағаш сияқты көрінгем мен.
Нағашылар, жиендер заты бөлек,
Қанша жақын бауырға телінгенмен.

Бірге туған кіндіктен қаны бірге,
Қарындастар қадірлім өлі күнге.
Шаңырағы бірақта басқа олардың,
Өз оты бар жағатын бөрінің де.

Есебіне қосылмас зайыбым да,
Жалғыздықтың жүздім ғой қайығын,
Адам, шіркін, есейе түскен сайын
Беріледі-ау осындай ой, ұғымға...

Тәубе дейін, ол енді ұмыт болып,
Ұл-қызымнан отырмын үміттеніп.
Ғалияшым жайнайды мамыр гүлдей,
Қанатым ғой келеді жігіт болып!

АЛҒЫС

Өзіңнің анам — ардағым,
Алғысың алар көп бізден.
Өмірдің ауыр салмағын
Көтеріп, бізді жеткізген...

Қайтпадың жауап бар мұңға,
Өсер деп ертең жігітім.
Еркелеп жүрдік алдында,
Екі гүл, бір тал үмітің...

Қырманда жүрдің, астықта,
Ырысы елдің, дедің де.
Бір тимей басың жастыққа,
Шаршаған сол бір кезінде!

Бұл, бәлкім, өмір күресі —
Өсірдің, бізді ұшырдың.
Жылдардың сол бір үлесі
Шапыңа ақ та түсірді...

Төгілген жырды жүректен
Өзіңе бүгін арнасам.
Жетсін деп саған сыр шерткен,
Балалық кезден жаяғас өн...

ӘЖЕМЕ

Сен едің қамқор биігім,
Қараша үйде еңселі.
Еске алып қазір жиі тым,
Сағындым, әже, мен сені.

Сәби-ді онда ойларым,
Еркелік еттім, тоймадым:
— Әжем барса, барам, — деп,
Мектепке бармай қойғамын.

Жалғыздан қалған тұяқ деп,
Маңдайға мендік сияд деп,
Адалдыққа баулыдың,
Арамдықты ұят деп.

...Шынардай көкке өрледім,
Бірақ та, әже, сен менің
Кейінде саған жыр жазып,
Есейгенімді көрмедің...

ӘЙЕЛ

Әйел ана, әйел өмір, әйел нұр,
Жақсылықтың қасында ылғи әйел жүр.
Әйел жолдас, әйел арман, әйел жыр,
Бейбітшілік қорғаны да әйелдер!

Әйел деген от басының тамыры,
Әйел деген махаббаттың тәңірі.
Әйел ана, үйдің сөнбес жарығы,
Әйел деген әлемнің тең жарымы.

Әйел деген ардың биік өлшемі,
Әйел деген алып тұлға еңселі.
Әйел сәуле, әйел күннің шуағы,
Әйелдерден данышпандар туады.

Әйелдерсіз жанға сая болмайды,
Әйелдерсіз ошақ оты жапбайды.
Әйел сезім, әйел деген гүл, шыбық,
Әйелдерсіз болмас жерде тіршілік!

БАЗАРЛЫҚ

Өмірдің ғой әрбір күні базарлық,
Тірі жанға пәсіп еткен жарық Күн.
Оның тағы бір сыры бар базарлық,
Базарлыққа бала күннен қанықпын...

... Бізге солай көрінді ме кім білген,
Онда ауылда әжелер де көп еді.
Тойға барса бала ерткен бір-бірден,
Бұл күндері сирек көрем көнені.

Шіркін, сол кез, жайған жаулық қана
Бала ертпей жүрген әже жоқ білем?!
Және үйдегі «қараларға» алатын
Дастарханға шашылатын тәттіден.

Тұрушы еді-ау бәрі сондай жарасып,
Әжелі үйдің баласында бар талан.
Тәтті жеуші ек әжемізге таласып,
Қамзолдағы түбі терең қалгадан.

Өкпелетіп, кейде тіпті жылатып,
Бірде жетіп, бірде жетпей қалатын.
Сол тәттіні бізді әжеміз жұбатып,
Ішпегі бір қалтасынан табатын..

... Тәтті де жоқ, балалық та тым алыс,
Өмір қайта қайрылмасқа бекінді.
Өтіп жатқан уақыт деген бұл ағыс,
Сол өмірдің базарлығы секілді...

АЛҒАШҚЫ МҰҒАЛІМ

Күнге бойлап,
Тіп-тік өскен шынардың
Қанша алақан аялағанын ұғар кім?
Біз де шынар, әрбір адам бөйтерек —
Бағбанымыз — ең алғашқы мұғалім.
Алғашқы рет тәлім берген ағайым,
Бүгін мосқал,
Қырау шалған самайын.

Әлі күнге білмегенім болса егер —
Сол кісіге жаутандап-ақ қараймын...
Ол үйретті алғаш рет өріпті,
Ой-санама ғажап сәуле дарытты!
Білім деген дарияда жүздіріп,
Жанарыма жағып берді жарықты!
Содан лаулап кеудемдегі шырағым,
Өмір-көшке ере бердім жыр-ағып.
Бүгін маған көп үмітпен қарайды
Ауылдағы сол алғашқы мұғалім!!!

АЛЫСТА ҚАЛҒАН АҒАЛАР

Арманда кеткен, ағалар, мені тыңдаңдар.
Кеудемде менің өшпейтін

мәңгі бір ән бар.

Сендерге арнап ұшырдым соны биікке,
Соғыстың соңғы кешінде

көзін жұмғандар!

Жалғыз-ақ сағат, жалғыз-ақ әлде адым б
Кеттіңдер көрмей шұғылалы

женіс таңын д

Қанатын қағып ұяңа ұшқан жете аямай,
Жатырсындар алыс Одердің

арғы жағында.

Ордалы жылан ордасын бұзып ойрандап.
Семді ғой соңғы сын сәтте

сырлы қайран бақ?

Ең соңғы ұрыс, ең соңғы оғы ажалдың
Өшірді-ау шамын жүретін

күннің жайрандап.

Беземек едің от өпкен жерді зерменен,
Қауыппа да алмай кеттіңдер

туған жерменен.

Белгісіз қабыр басында бүгін жанған от,
Жалыпы шығар жүректеріңнің сөнбеген

МАЙДАНҒЕР АТАЛАР

Кеуделері самсаған орден еді,
Көрінетін бәрі де зор денелі.
Жеңіс күніне жеткеніне қуанып,
Жүздерінде нұр ойнап келген еді.

Жоқ болса да майданда көрмегені,
Елге оралып, төрімді бер демеді.
Туған жерді сағынып, аңсағаны —
Айыр, күрек ұстайтын еңбек еді.

Болғасын да шығар-ау жер бөбегі,
Енді бейбіт тірлікті жөн көреді.
Жарты жұртын жалмаған соғыс өрті,
Ауылда қиындықты тең бөледі.

Жүдеген жұрттың жайын жөндеп еді,
Тұрмыс та түзу жолда дөңгеледі.
Ұлы мақсат жолындағы күресте
Бір жеңіліп көрген жоқ — ең кемелі!

Тартса-дағы арқалап өрге нені,
Намысты қолдан анық бермегені.
Жеңіспен елге оралған ағаларым
Құлашың солай алға сермеп еді.

Көтергені қашанда ел жүгі еді,
Не нәрсеге шыдамды, кең жүрегі.
Тоздырады-ау, бірақта, уақыт шіркін,
Майдангерлер қатары селдіреді.

Атқарған талай істі сом білегі,
Ер қадірін туған жер, ел біледі.
Жеңісті жолды жалған бара жақтыр
Майдангер ағалардың соңғы легі!

ӘКЕЛЕРДІҢ МАЙДАҢДАҒЫ КИІМ

Сол бір шақтың көп еді ғой жетімі,
Тұрмыстың да көп болатын кетігі...
Үстімізде әкелердің көйлегі,
Аяқтағы – майдандағы етігі!

Бала көңіл, шіркін, қайғың тым алыс,
Қолпыздаған сол киімдер жұбаныш.
Әкелердің майдандағы киімі –
Кейбіреуге бұйырмаған қуаныш...

Ойынменен өтуші еді-ау күн де ұзын,
Әкелердің қадап алып жұлдызын.
Көкелері оралмаған майданнан
Балалардың жүрегінде жүзді мұң...

Біздің достық бірақ оған сынбады,
Тең бөлістік, қайта бізді ныңдады!
“Соғыс” ойынын ойнаушы едік бәрім
Ауылдағы майдангерлер ұлдары.

ТЫНЫШТЫҚТЫ ТІЛЕЙМІН

Таң атқанда алаулап,
Тыныштықты тілеймін.
Бақта жүрсем жаяулап,
Тыныштықты тілеймін.

Отырғанда қалжырап,
Тыныштықты тілеймін.
Ұйықтағанда албырап,
Тыныштықты тілеймін.

Сыбдыр құрақ оятқан
Тыныштықты тілеймін.
Сыңғыр бұлақ оятқан
Тыныштықты тілеймін.

Аналардың зары мен
Көздің жасы тым ыстық.
Әкелердің қанымен
Келген қымбат тыныштық.

Сықырынан балдақтың
Сыз өтетін тыныштық.
Абзал жандар ардақтап —
Күзететін тыныштық.

Шықпаса екен шер менен
ащы даусы үрейдің,
Тал бесікте тербеген
Тыныштықты тілеймін.

Түсімде,
 Ақ сағым ішінде:
 Ұшады көгершін –
 Ақ тілек үшін де,
 Ақ қанат ақ құсым,
 Ақ сағым ішінде...

Өңімде,
 Көгілдір көгімде:
 Ұшады көгершін –
 Кең аспан төрінде,
 Ақ қанат ақ құсым,
 Айналып сенімге,
 Жырым боп менің де –
 Қалықта көгімде!..

Суретте:
 Пикассо алақанынан
 Ұшады көгершін –
 Өн іздеп дала таңынан!

Қорғасын оқ кетпегі еріген,
 Еуропа көшелерінен –
 Бейбіт демонстрацияларда
 Сәби көтерген шешелерімен
 Қонады жиі мына --
 Сол көгершіндер,
 Тіршілік иығына...

КАНДАГАРДА ШИЕ ҚАШАН ГҮЛДЕЙДІ?

Кандагарда шие қашан гүлдейді?
Дәл бүгінде оны ешкім білмейді.
Темір табан америкалық сарбаздар
Шағыл күмда төлігтерді ізлейді.

Қансыраған, қанға батқан ауғанның
Қазір осы басынан бақ ауған күн.
Күн құрғатпай жарылып-ақ жатқанмен,
Елден кетер түрі де жоқ жаулардың.

Иектеген алмай қоймас албасты,
Кандагарды қызыл қына қан басты.
Ресей ашқан соғыс өрті өшпей-ақ,
Азаматтық дүрбелеңге жалғасты.

Тәртін бермек болған соған Тәлібің,
Қан жұтқызды ұмытты да тәнірін.
Тауды кезіп бейбіт елге тиеді
Шалма таққан сарбаздары әлі күн.

Жемтік іздеп күзғындайын құныққан,
Америка сылтау іздеп сынықтан,
Жан жарасы жанға батқан елді осы
Шығарғысы келмейді енді құрықтан.

Жаңа үкімет болсын қандай бұл, мейлі,
Тығырықтан шығар жолды білмейді.
Қарша жауған оқ бораны астында
Кандагарда кайтіп шие гүлдейді?!

Ауыл жаққа, ата жұртқа
тартып жатқан қасқа жол
Мені арманға жетелейді,
ұнай ма екен басқаға ол?
Сағынышым тарқайды бір
демалысқа барғанда,
Қарттарменен сәлемдесіп,
беріп қайтсам досқа қол.

ЕҢБЕК

Еңбек – бақытымсың, базарымсың,
Жыр етіп қашандағы жазарымсың.
Бұлшық етім бұлқынған сәттерім мен
Адал терім, арманым, таза арымсың!

Еңбек – қуанышымсың, қызығымсың,
Табынатын тәңірім, қызырымсың.
Саналы ойдың сапалы жемісі мен
Бетімдегі ұяттың қызылысың.

Еңбек – өмірімсің, сенімімсің,
Тіршілікке нәр берген керімімсің.
Қуаныш пен бақытын іздегендер
Ең алдымен сені ұғып, сені білсін!

МҰХТАРДЫҢ ҚОЙСЫЗ ҚАЛУЫ

Шопан болған жасынан,
Өсіп-өнген құт малы.
Қойсыз қалып шошыған —
Қойшыбектің Мұхтары!

Қу таяғын құшақтап,
Шыға келді шіркін де.
Бәрімізді қыспаққа ап,
Заман қысқан бір күнде.

Талай жаңбыр, дауылда —
Жүрген қойдың қамында.
Көпсінді енді ауылға
Жалғыз отар малын да.

Нарық деген шопанға
Қырын тартып күдігін,
Құны қалмай сатарға,
Құнсызданған түлігім.

Кеңшар барлық шығынын
Қойдан алған дестің бе?
Ал, Мұхтардың шырылын
Естімеді-ау ешкім де.

Бұдан алар бар сабақ —
Өре түсті өріске.
Отар қойды боршалап,
Салып сауда, бөліске.

Мен білмеймін бірақта,
Болды кімге пайдалы?
Жүрмін осы сұраққа
Жауап таппай ойдағы.

Қалмас Мұхтар қатардан,
Ауыл есін жинайды.
Ал, бірақта отардан
Айрылғаны қинайды...

1995 жыл

ҚОРҒАНДАҒЫ БАЗАРДА

Ауыл бұлай азар ма,
Тұрмысында азап бар.
Қорғандағы базарда —
Қап сүйреген қазақтар.

Жырып бала-шағадан,
Кебежесін қырмайлап,
Нарық қысып жағадан,
Базар кезіп жүр қазақ.

Жәй, өншейін далбаса —
өлмесінің күні үшін.
Бала-шаға болмаса,
Қояр еді-ау жүрісін.

Сойып қойын, сиырын,
Үйрек, қазы, тауығын.
Соған алар бұйымын
Іздеп жүр ғой бауырым.

Барын сатып арзанға,
Қымбат алып қор болған.
Біздің қазақ жазғанға
Қандай пайда Қорғаннан?

Ауыл бұлай азар ма,
Тұрмысында азап бар.
Қорғандағы базарда
Қап сүйреген қазақтар!

1995 жыл, сәуір.

ШАРАСЫЗДЫҚ

Болмас, тегі, реніш пен назасыз мұң,
Қуаныш жоқ,
Жүрекке жара сыздым.
Шаңырағы шайқалған қайран Елім,
Тағдырыңа мен сенің мазасызбын!

Өгіп жатыр съездер, сессиялар —
Пайдасы жоқ, көңілге еш ұялар.
Одақтасқың келсе де, алқа жұртым,
Дауысыңды ешкім жоқ ести алар.

Көпірме сөз көл болды, көңірсіді,
Саясатқа қор болған өмір сірі.
Қорқытады халықты белгісіздік
Алда тұрған тағдырдың не бір сыны...

Ұлт арасы — дұрдараз, осқырады,
Ел едік-ау жүз ұлттың — дос тұрағы.
Саясаттың сапырған теңізінде
Кемемізді қай толқын тасқа ұрады?

Енді бізде малшы жоқ, айыршы жоқ,
Жарытпаймыз кенші боп, сауыншы боп.
Өзге жұртқа тілснiп, тілемшiлеп,
Күннен-күнге барамыз қайыршы боп!

Көсемдерге жүкпайтын текке мінді,
Қопар мейлі, қопарға өткенінді.
Олар қалай жөндесін көрде жатып,
Өзге аламдар бастаған өткелінді...

Тіршілікті түн-түгел майдан етіп,
Мен білмеймін — барамыз қайда кетін?
Берекесіз бос сөзден қарын үрлеп,
Бар әлемді тағы да қайран етіп.

Өгіп жатыр шуы көп санасыз күн,
Көкірекке қонбайды назасыз мұң.
Тағдырыңа қаншама қайысқанмен,
Шарасызбын, Елім-ау, шарасызбын!

1991 жыл, қаңтар.

ЖАРЫЛЫС

Жоқшылықтың қыса берсе зәрі күш,
Ұлы сұмдық осал жерді танығыш.
Майдан емес, бейбіт жатқан қалада
Түн ішінде дүр сілкінді жарылыс!

Үй жарылды, талқан болды тірлігім,
Талай жанның қайғы басты түндігін.
Қалай болды? Не жарылды? Дөп басып
Ақиқатын айтар екен кім бүгін?

Қарашаның қара түні, қандысы
Қалады есте, қалады елдің қарғысы.
Жүректері жарылғаннан жаралы,
Сол үйдегі тірі қалған әр кісі.

Ұйқы үстінде опат болған жас ұлан,
Кешір мені, енді несін жасырам.
Тас-қиыршық үйіндінің үстінде
Анасы отыр сипап жібек шапшынан...

Жоқ біреудің қимасынан хабары,
Үйге қарап жанардан жас тамады.
Үйіндіден үмігі көп талайдың,
Тағы біреу шығардайын жаралы...

Үміт бірақ алдамшы да, әлсіз от —
Арналыспен атты солай таң сызат...
Өмір үшін күреседі жүректер,
Емханада аяқсыз-ақ, қолсыз-ақ!

Қамқор сезім, Ұлы Достық — бізге дем,
Әрқашанда көмек қолын үзбеген.
Жарылыста қансыраған қалада
Қанын беріп жатыр жандар жүздеген.

Жылатса да жүрек оты, дос демі,
Өкінішті қанша шырақ өшкені.
Аянышты қарашада панасыз —
Қанша адамның қоныс іздеп көшкені.

Қаралы күн — қарашада, қалада
Ем таба алмай жатыр халық жараға.
Толар орны дүниенің, мүліктің, —
Жан жарасы, ел қазасы тола ма?

Газдан дейді, қуатты әлде дәрі күш —
Дәлелі жоқ, сөз ғой бәрі алып ұш...
Мылқау түнді жамылып кеп жарылған,
Жауап берер жалғыз шындық — жарыл

1995 жыл, қарғ

ҚОРҒАНАМЫН

Айтсам-дағы арманның асыл өнін,
Тағатындар табылар басыма мін.
Тырнақ асты кір іздер қызғанышпен,
Іштарларын көбейтті-ау осы дарын?!

Тұратындар қашанда шалғысы кеп,
Қыр соңымнан қашанда қалғысы жоқ.
Алғысы жоқ жандардан безінгенмен,
Қоршап алды құзғындар қарғысы көп.

Таланбаспын, төңірім болса қорған,
Артық емес және де жан солардан.
Қайта менің қаныма жалын бітсін,
Аман қалған көкжалдай қансонардан...

Берілмеспін, иілін, бүгілмеспін,
Тартып және алмайды жырымды ешкім.
Кімді тебер дейсің бұл жан ауыртып,
Жалғыз жорға ішінде құлын көштің?!

Жуасыған жылдардың жүгін артып,
Күндерім күндерімді жүр ұзартып.
Өмір бірақ ешқашан бермейді ғой
Сызғанынан бәрібір ұзын, артық...

Тауыса алмай өмірдің арман өнін,
Туар таңға тағы бір жалғанамын.
Соңыма құрық алып түскендерден
Жырымның жасынымен қорғанамын!

Топастары данадай,
Күнісіген қызық заман-ай!
Біреулер күнге қол созған,
Өз өліне қарамай...

Шығары төбе болғанмен,
Қонары биік арманда ен.
Дүмбілез мұндай жандарға
Қойылар бүгін талғам кем...

Тұқыртып,
Тұсап текті ұлын,
Қажет те болмай көп білім,
Қызыл тілден май аққан,
Күні туған ептінін.

Бүкіл халық қақпанда,
Демесіңе гәп бар ма?
Тұтас елдің тағдырын
Солар шешіп жатқанда.

Кешелерің кешегі
Алып жатыр есені.
Талшық егер тірлікке
Солар үкім кеседі.

АЛМАТЫДАН КӨШІП КЕЛГЕН АҚЫН

Махаббатқа жеңгізген бар мұратын,
Жүрегінде сырлы жырлар тұнатын.
Ауыл шеті, ағаш үйде тұратын
Алматыдан көшіп келген бір ақын...

Сүйгені үшін төрк еткен барлығын,
Лауазымын, атақ, даңқын, өн-жырын.
Ақын деген түсінеді жанды кім,
Тапсырған бір өнші қызға тағдырын.

Алматыдан көшіп келген соя ақын,
Ел танитын Ғалым ақын болатын.
Ауылы оның жырларына қанатын,
Зәуреш апай тамаша өнге салатын.

Қанбайтұғын бұл өмірден татып мың,
Осы екен-ау шырын дәмі бақыттың.
Баянды боп басқа қонған жақұт күн,
Сындарынан сүрінбеді уақыттың.

Жырлы жүрек қайта қонып шабытқа,
Ұшар болса, қанаты оның талып па?
Талантымен жарып шығып жарыққа,
Мұра болар жырлар жазды халыққа.

Тек ауылда тұрды ақын дегенмен,
Алдына оның түскендер аз өлеңнен.
“Қырым қызы” туған дарын кемелден,
Елі сүйген құрметіне бөленген.

Махаббатқа жеңгізген бар мұратын,
Жүрегінде сырлы жырлар тұнатын.
Ауыл шеті, ағаш үйде тұратын
Алматыдан көшіп келген бір ақын...

ЖЫРШЫЛ ЖАНДАР КӨБЕЙДІ

Қазір осы ақын да көп, сүлей көп,
Құн кетірген сөзден шығар үрейлі от.
Өлең жазар жыршыл жандар көбейіп,
Жыр мұзасын жатқандай бір дүрейлеп.

Жоғалтқандай күнім нұрлы арайын,
Мазалайды жан сезімім — сарайым.
Нұр періште жырға қонған шыбынға
Ит етіндей жеркенішпен қарайым.

Кітап та көп шығып жатқан баспадан,
Шын мәнінде құр шатпақтан аспаған.
Асыл өлең — жүректегі жалын от,
Абай жырда жатыр терең басқа мән.

Қандай еді біздің баба Шал ақын,
Ақық жырға мейірің бір қанатын.
Екі жолдың басын құрап жүргендер
Ақындықтың көбейтпейді санатын.

Шын асыл жыр — қазына ғой бұл деген,
Иран бақ қой мәңгілікке гүлдеген.
Бойға біткен бұла шабыт болмаса,
Қайраңдар ед Абай салған жыр кемем.

Айтар болсам тура сөзді ағынан,
Тек Мағжандай дүлділіме табынам.
Жолай оған жармасатын жандарға
Жыр пырағы ұстатпайды жалынан.

Бір ағамыз белгілі,
Мықты дейтін қаламы.
Босап қазір белдігі,
Қиқымдалып баралы.

Мүмкін қажып, шаршады,
Болса дағы өзі нар.
Бір жырымен баршаны
Баурап алған кезі бар.

Бүгін қайда той болса,
Соған өлең арнап жүр.
Пайда табар ой қонса,
Соған жолын жалғап жүр.

Осы ма ел күткені,
Үмітінің солғаны-ай.
Ағамыздың біткені,
Сарай ақын болғаны-ай.

Нала жырдың шебері
Болып алды бүгінде.
Қайнар сөйтіп кебеді,
Құнар қалмай түбінде.

Ағаға жан ашиды,
Құрта ма деп дарынды.
Сөйтіп көңіл жасиды,
Сындырғасын сағынды.

БІР ІНШЕККЕ

Тайғанақсың інішегім, тайғанақсың,
Бедел берер бойында қайда жоқсың?
Жамандасаң біреуді желдей есіп,
Өзің жайлы ештеме ойламапсың.

Сараңдықтан салмайсың жан алдына,
Шығайбайлар шаңында қалар мына.
Басы ауырса біреудің жаның кіріп,
Ойламайсың деп тегі болар күнә.

Өзгелерді көре алмай мұздап ішің,
Жүрегінді тырнайды қызғанышың.
Қанша сені жібітсейін десем де,
Жаныңның жылымайтын ызғары шын.

Көппен болған жақсы ғой ірге бөлмей,
Сөз айтпаймын өзіңді күндегендей.
Адам болу өзі де оңай емес,
Жұртыңның құрметіне бір бөленбей.

Ұғып соны сен қайта түле деймін,
Тығырыққа бірақта тіремеймін.
Соңыма ерген інішегім болғандықтан,
Ит болып кеткеніңді тілемеймін.

ЖЫМЫСҚЫ

Аштырмай-ақ қойдың бізге тынысты,
Бұрын сенің көңіл-күйін дұрыс-ты.
Бастығыңның қолтығына кірген соң,
Көшкенің бе ғайбат іске жылысқы?

Тарап кеткен кім естімес сыбысты,
Өсек-аяң тоздырады құрышты.
Бірімізді-бірімізге жау еткен
Астарында жатыр оның жымысқы.

Мезі болдық бар ісіннен тіміскі,
Толып жатыр әрекетің жымысқы.
Қашан өзің бұл кеселден арылып,
Күн бола ма кең алатын тынысты?

* * *

Ақынның тым мазасыз тулап қаны,
Өлеңнің тумай жатса шумақтары...
Сұлулық, сұлулық бұл тұнып тұр ғой,
Айдынды көлге аптақ қу қаптады.

Дарынның қайда кетті тамшылары,
От көңіл қия тасқа шаншылады.
Қиял да шабандоздай желпініп бір,
Сәйгүлік жыр бестіні қамшылады.

Әлтең шіркін, шабыт жоқ, күту керек,
Шабытсыз жірден қайдан ұту демек?!
Өлеңді өр көңілді ету үшін
Ын-ыстық найзағайды жүту керек!

* * *

Үмітімнің абайлап шоғын үрлеп,
Жүргеннен соң, жану ғой тағы міндет.
Туған жердің перзенті болғандықтан,
Қайтаратын мойынымда қарымым көп.

Тұлпарлардың тұяғы тозған талай,
Мені жебеп жүрсін-ау,
Жазған дала-ай!
Бір дүбірім болуы анық менің,
О, туған жер,
Болаарсың озғанда абай!..

* * *

Қандай шыңға, қандай тауға беттедім,
Жырға толып бара жатыр дәптерім.
Кіп-кішкентай жүрсгімнен от алған,
Ақ арманым, мөлдір сырым көп менің...

Туған жердің самалымен бір есіп,
Жүріп келсем жыршы үмітке ілесіп.
Мендегі бар сағынышты басардай,
Қырат-белде көз тұндырар гүл өсіп!

Көзім тігіп көкжиекке келем мен,
Өзім — серік, өркөкірек өлеңмен.
Көрінбеске көңіл ғашық екен ғой,
Өмір сыры таусылмайды дегенмен...

Нәр алып жырдың сазынан,
Ой, арман, үміт — үш емшім,
Ашылмай жүрген қазынам,
Қолыма қашан түсерсің?

Табылмай жүрген бақытты өң,
Кеудеме қашан қонарсың?
Зымырап ұшқан уақыттан
Қалайша жүйрік боларсың?

Ұмтылып отқа, жарыққа,
Қанаты күйсе көбелек,
Қолымды созып халыққа,
Өртеніп кетсем не керек?!.

Деген бір ойдан жұбанып,
Жанымды жалын жырға орап...
Жүректен терең сыр алып,
Күй кешем әлі бір ғажап...

Заманның басып тамырын,
Елімнің ойлап ертеңін,
Табынған тылсым төңірім,
Тадам ба жүрек дерт, еміп?!

Қажыдым ойдан,
 Мүжіліп жүрмін,
 Толқындар соққан жартастай болып,
 Жоғалып кетер ізі бір күн,
 Мәңгілік оны жатпас қой жонып...

Бозала таңды боз тұман басып,
 адастым ойдан,
 азапқа баттым.
 Жастықпен сонау аз құмарласып,
 Тештек сезімдерімді тұзақтамақшын.

Жаңбыр да қазір жаумай да қойды,
 нөсерлен төгіп,
 жанымды жуған.
 Бағымнан безіп сау мандайдағы,
 Пенде болғаным-ау сағымды қуған...

Азапқа батып,
 Армансыз жүрген,
 Күндерім осы кімге керек?
 Шырын татып талғамсыз гүлден,
 Күйіп кетер ме скен жыр көбелек?

Бәрі де сұрақ,
 Бәрі де жұмбақ
 Өмірден нені көкседім екен?
 Жүргенім осы әлі де жырлап,
 Өзімше оны шешкенім бе екен?

* * *

Мазалай берді-ау жүрегім мені,
Шашпады кейде жаныма батып.
Жарамас бірақ құр егілгені,
Бұйырмаған соң сорына бақыт!?

Шалқып ішетін шарабым қайда,
Қаныма жастық қанатын берер?
Осындай бір қаламын да ойға,
Күндерді күтем толатын кемер.

Толатын кемер тасқыным барын
Сеземін, өмір, сел қылғай!
Тағдыры қатал қасқыр ұланын
Ши-бөрілерге жем қылмай...

* * *

Шабыт іздеп жүргенде шырақ алып,
Орта жолдан ділмәрсіп, шыға қалып,
Нарқы төмен, өзімнен пәс біреудің
Жасағанын қайтейін ғұламалық?!

Иісі бармай мұрнына жыр отының,
Тыраштанып білемін жүретінін.
...Білем және сапарға шыққан жанның
Бір ит шығып алдынан үретінін...

Жанарда жасын ойнамай,
 Жүрек бір лүгіп кетпеді.
 Сезімге терең бойламай,
 Жыр-өмір қалай өтпегі?

Қаншама айлар, жыл өтті,
 Қанатын қакқан маусымдар..
 Соқтырған асау жүректі,
 Бөрінде менің даусым бар.

Бірақта қыран құстайып
 Шаңқ етер шабыт үн қайда?
 Неге мен шырқап ұшпаймын,
 Көктегі Күнге, нұрлы Айға?

Жеткізбей қойды-ау бір арман,
 Тумады інкәр өлеңім..
 Жабыққан көңіл мұнардан,
 Арыла алмай келемін...

Мәңгілік іздеп өгермін,
 Іздеймін және тереңнен.
 Тағы да желкен көтердім,
 Өмірге ғашық өлеңмен...

Сезімге терең бойлатып,
 Толқыған жүрек сазы бар.
 Мүмкін, жасын ойнатып,
 Ең соңғы жырым жазылар?!

ТАНУ

Бойға жинап атылар намыс қанды,
Ұрып жығар қашанда алысқанды,
Екпіні зор апайтөс кеудесі емес,
Тырнағынан танысың арыстанды.

Айтылатын шындықтың қастер үні,
Жаба алмайды жасырып бас теріні...
Тікірейген жалы емес, құлағы емес,
Азуынан танысың аш бөріні.

Ерік бермей сезімге әр күмөнді,
Тура айтудан қашанда жан жұбанды.
Арбап алған көзі емес, өліп-өшіп
У тілінен танысың әбжыланды.

Қанша сиқыр болса да күлкілері,
Табылады қулықтың бір күн емі,
Терісі емес, қып-қызыл көзге түсер
Құйрығынан танысың түлкілерді.

Тізіп қайтем тағы да өзгені мен,
Өмір өзі екшейді безбенімен.
Тану оңай, шіркін-ау, тану оңай,
Ал, адамды тек қана көздерінен!

Болмаған соң басыңда ғой құндылық,
Ісің зая жүрген сенің тындырып.
Көп білегін жадылығың жарайды-ау,
Залымдығың бар екенін білді жұрт.

Бір ұртында балың болса тамсанар,
Бір ұртында уың тағы бар шағар.
Досың барын біле алмаймын мен сенің,
Қиын күнде көмектесіп жан салар.

Тымырсыған түрің өзі танытқан,
Сенде сыр жоқ жүректен бір ағытқан.
Бүгіп бәрін, көпке нақақ кек сақтап,
Бөлектеніп барасың-ау халықтан.

Өзінді-өзің күдікпенен құрсаған,
Жаман әдет жараспайғын бұл саған.
Айтып, айтып, мен ғой осы шаршадым,
Ит болсаң да, тек әйтеуір жүрші аман!

ІЗДЕП КЕЛЕМІН

Мөлдірден қанып ішетін
Қайнарды іздеп келемін.
Жүрекке нұры түсетін
Ойларды іздеп келемін.

Бұлбұлдар әнін тыңдайтын
Орманды іздеп келемін.
Мәңгілік аңсап жырлайтын
Арманды іздеп келемін.

Самғайтын, биік аспанның
Қыранын іздеп келемін.
Хаты үзілген достардың
Тұрағын іздеп келемін.

Қызғалдақ терген көп қызбен
Көктемді іздеп келемін.
Балалық шақтан өткізген
Өткелді іздеп келемін.

* * *

Сен-дағы жоламайсың бір өтінбей,
Қашасың асау отқа мінетіндей.
Қыздар да қызықпайды бүгін маған,
Біткенін қызуымның білетіндей...

Санайсың енді мені несін бөтен,
Ескі дос сыр мінезді Есілге тең.
Алпыс жыл жер бетінде өмір сүрдім,
Бұл менің бесінім бе, кешім бе екен?

НАШАҚОРДЫҢ МОНОЛОГЫ

Сайқалдықтан,
Сайтан ойдан мезімін,
Сор арақтан тұтқындалды сезімім.
Жын да емеспін, пері де емес, бірақта
Әзәзілге ерген жанның өзімін.

Тоқтата ма, тоқтаймын ба әлде өзім,
Біле білсем тау қопарар кездемін.
Менің алғаш махаббатым өшкелі
Сүюді де, күйоді де сезбедім.

Бәрі де өшті,
Бәрі қара жамылды,
Тәлкек еткен тағдыр осы —
Нар ұлды.
Бір жұтатын көкнәрға мен арнадым
Бар байлықты,
Бойымдағы барымды.

Рахат дүние кештім бе осы,
Кешпедім —
Жат жандарға бердім өмір ескегін...
Құрысқанда құмар ине салғанды
Жолдас көрдім,
Өмірдегі дос көрдім...

Соның бәрі енді айналып келместей,
Бекінемін,
Бір сәт ерік берместей.
Бірақ, бірақ... Бірақ енді қайтейін,
Улы жылан орап алған көнбестей!

Сірә, енді күйіп, жана алмаспын,
Кендір собық,

Көкнәрға ғой жолдасын.
Бұл күйімде енді менде қалмас күн,
Алжастым ғой, қателестім, алжастым!

* * *

Әділдік жоқтығына,
Баспының тоқтығына
Үйреніп кеткендіктен,
Кім оған тақты кінә?

Заңның бостығына,
Жемқорлық хоштығына
Үйреніп кеткендіктен,
Табылмас басты кінә.

Күшделік тұтқанына,
Баға өсіп жұтқанына
Үйреніп кеткендіктен,
Елде жоқ түк те кінә.

Нарықтың қақланына,
Тұтылып жатқанына
Үйреніп кеткендіктен,
Ешкімге тақпа кінә.

* * *

Тұлпарлардың дүбірі-ай, киелі үн,
Домбыраға ғашық еткен күй елін.
Жігерлілер жүрегіне шоқ тастап,
Жасықтарды құм еткенін сүйемін.

Мәстек аттың жілігінде татым жоқ,
Сөйгүлікті айт, жалын сүйем бақұл боп.
Не болса да арман алыс болсыншы,
Шығар ма скем тұлпар мінген ақын боп?!

АЙТУШЫ ЕДІ-АУ ДОСТАРЫМ

Адамды арман ұштайды деп,
Айтушы еді-ау достарым.
Бақыт бекер күннайды деп,
Жарқын заман жастарын.

Қиялмен адам биіктеп,
Өсетін дейтін көкке өрлеп.
Туған жерін сүйіп тек,
Көкірегін от кернеп...

Сағыныш керек жүрскке,
Деуші еді-ау менің достарым.
Көгілдір көктем тілекке
Нұр сеуіп тұрған аспаның!

Айтатын аяу сезіммен,
Адамдар әркез мөлдір деп.
Қайтпайтын қайсар төзім мен
Аяулы сезім ол бір деп...

Кетгіндер, бірақ таптындар
Өмірдің тарау соқпағын.
Жүрегімде мәңгі тұрақтапсындар,
Ақылшыларым, достарым!

Екінші бөлім

ЖАЛЫН ҚҰШҚАН ЖАС ДӘУРЕН

МЕН ДЕ ЖАС БОП, ЖАЛЫН ҚҰШҚАН ЕДІМ ҒОЙ...

Мен де жас боп, жалын құшқан жан едім,
Көз алдымда мөлдіреген өлемім.
Долы толқын соғатұғын кемерің,
Қайда менің, қайда сол бір терсеңім?
Батқан күнге бағыт алған қайықтай,
Қалт-құлт егіп көкжиекке енесмін...

От боп жанып, суып салар бір демде,
Өмір деген осы екен-ау білгенге.
Қыран құсың қиядан аң ілгенде,
Не жетеді өзің лаулап жүргенге?
Жамырайды енді суық жұлдыздар,
Ойға батқан, мұңға батқан түндерде...

Бәрі де алыс, алыс енді бала күн,
Жастық шақтың жұта алмаймын самалың.
Жанға батып жүректегі жаралы үн,
Сөгіледі-ау қиял-арман қамалым.
Жетімдікті, жалғыздықты сезінем
Бөрісіндей ұлып қалған даланың...

Қиын күндер келтгі бастан ел жүдеп,
Достарым да қалды ауылда селдіреп.
Қуанатын құшақ жайып, келді деп,
Қарсы алатын туған-туыс енді жоқ..
Өзіңе өгей, жат топ кеткен ғаламға
Қалай ғана сыйып жүрсін, сен жүрек?!

ЖЫР АҢСАУ

Әдемі жыр, мен сені көп іздедім,
Қиялымның желкенін желге түріп.
Кеудемдегі ақшулан теңіздерім,
Айналғандай кейде осы көлге тұнық.

Көп іздедім, әдемі ой, сыршыл үміт,
Күгім сені жұлдызды көп түндерден.
Сұлу қыздай сыңғырлап тұршы күліп,
Қарсы алайын қырдағы от гүлдермен.

Арман – аңсау, аңсарым өзің болып,
Жетпейсің бе, жаным-ау, ән-жүрекке?
Кетсін сонда кеудеме сезім толың,
Махаббатым өзің боп мәңгілікке!..

* * *

Жастығым, сені жыр еттім
Қолыма қалам алғаннан.
Сезімге біткен жүректің
Қызуын сонда аңғарғам.

Жастығым, сені жыр еттім
Бозбала – ғашық кезімнен.
Сезімге біткен жүректің
Лүпілін сонда сезінгем...

Жастығым, сені жыр еттім
Оралмасыңды ұққаннан.
Жанымды сосын жүдеттім,
Жанарымда нық тамған...

Далам неткен ән еді,
Қандай сұлу ажары...
Өткесін де өдемі,
Балалықтың базары.

Көк айдында жүзінгі,
Жарасып құсы, қулары...
Өткесін де қызықты
Балалықтың думаны.

Шырайлаған жазымды,
Бұлбұл құстың тәтті үні...
Жүрегімде жазылды
Балалықтың шаттығы.

Өпті дейсін жүзімді-ай,
Түнгі сұлу Ай-дағы...
Өткесін де бұзылмай
Балалықтың қаймағы.

Далам неткен ән еді,
Қандай сұлу ажары?
Өткесін де өдемі
Балалықтың базары...

ЖҮРЕК СЫРЫ

Жүрмін қажып ойлардан,
Естегіден,
Мұң дегеннің салмағын кеште білем.
Жүзіп келем бағдарсыз, ағысқа еріп,
Қайықшыдай айрылған ескегінен...

Арман ұмыт,
Бақыт та басқа қонбай,
Төлкегіне тағдырдың тастағандай.
Махаббатым алғашқы мені ұмытып,
Жүзін бұрып өтеді басқа жандай...

Жастық шақтың тәтті үміт, қиялдарын
Анық еді-ау өзгеге қия алмағым.
Жүрек лүпіп тұрғанмен, жыр төгіліп,
Ұясынан ұшпады-ау ұяң дарын!

Шыңның қолым жетпеді шынарына,
Бәріне де өзімде кінә мына.
Неге ұмтылып ұшпадым жыр-ғашыққа,
Ақку құстай асыққан сыңарына?

Өртенбедім, өзімді өртемедім,
жүрегімде тұншықты-ау ерке өлеңім?
Тіршіліктің күйбеңі күйреткенде,
Күреспеген өзімнен жеркенемін.

Өмір – өкім бермейді аяушылық,
мақсатқа адам жетпейді жаяу шығып.
Осы ойлардан жаныма жасып түсті,
Түніменен дөңбекшіп, ояу шығып...

СЕЗІМ КҮДІРЕТІ

Бір-бірімізге кетсек-тағы жат болып,
Тым алыста жүргенменен бұл күнде.
Жүрегімде қалған мәңгі сақталып,
Сені аңсап, сағынбауым мүмкін бе?

Өткен жылдар ұмыттырып барлығын,
Мүмкін, мені мүлде есіңден өшірдің?
Ал, мендегі көл сезімнің жаңбырын
Төгіп салған толғанысын кешіргін!

Сағынышын, кешір жүрек, көл мұңың,
Іштей жылап, іштей жанып, өртенем.
Құр қиялдай көрінеді-ау ендігім,
Тұңғыыққа батқандаймын ең терең...

Бірақ-тағы бұлдыраған сағымдай
Көз алдымда тұрасың-ау елестеп.
Қалай сені жүре аламын сағынбай,
Қашан маған Балқаш көлдің желі еспек?

Жүрегіңде дерт бар еді-ау, аяулым,
Арылдың ба, әлде жаның жүдейді?
Түспесін деп саған осы қаяу мұң,
Сыртта жүріп күп кешемін үрейлі.

Адам жолы тоғыспайды-ау оңайға,
Мүмкін, мүлде кездеспеспіз енді біз?
Сұрайтыным сенен осы, қалайда
Аман болшы, өзім сүйген меңді қыз!

Сені ойладым, от сезімнен күйдім мен,
Ұмытпайды деп қой, менен шошыма.
Мәңгілікке бір адамды сүйдірген
Махаббаттың күдіреті осы да!

СЕН ҚАЙДА ЖҮРСІҢ?

Көктем өтіп, жеткен күз,
Сүйетін шақтап өткенбіз.
Сен қайда жүрсің бүгінде,
Арман боп маған кеткен қыз?

Бірге өткен жастық таңы көп,
Еске алма оны, сабыр ет.
Жана ма сенің көзіңде
Баяғыдай жалын от?

Санада сағым, үркек із,
Жасырып қалай бүркеміз.
Сыр аша алмай ешкімге,
Кештің бе әлде мұң-теңіз?

Жаныңның тұнық тереңі,
Жұмбағың сенің көп еді...
Сен жайлы, сәулем, бүгінде,
Бәрін де білгім келеді.

Сезімнің тұма мөлдірін,
Жүректің асау сел жырын
Арнаған саған есімде —
Махаббатқа шөл күнім...

Бәрінен соның өткенбіз,
Бізге де бүгін жеткен күз...
Аман бол, қайда жүрсен де,
Арман боп маған кеткен қыз!

ЖҮРЕК

Тіршілікке нұр тілеп,
Өмір отын жаққаным –
Тар кеудемді тепкілеп,
Сенің соғып жатқаның.

Көздің жасын сүрткілеп,
Бақыт дәмін татқаным –
Тар кеудемді түрткілеп,
Сенің соғып жатқаның.

Талмай ұшар жыр-қанат,
Арман құсын тапқаным –
Тар кеудемді тырналап,
Сенің соғып жатқаның.

Жанарыма нұр тұнып,
Сезім гүлін таққаным –
Тар кеудемде бұлқынып,
Сенің соғып жатқаның.

Жүргенің де сүйдіріп,
Махаббаттың тәтті әнін –
Тар кеудемді күйдіріп,
Сенің соғып жатқаның!

Сезімге жүрмін түншығыш,
Жыр ете алмай барлығыш.
Муза-қыз маған қырсығыш,
Тапсырмай жүр тағдырыш...

Жарық Ай маған сыр айтты,
Жанарға түсер сәулемен.
Жүрек те аспан сияқты,
Мың жұлдыз жанған кеудеден.

Әр жұлдыз — бір-бір сезімдер,
Жүрек те аспан сияқты.
Жыр төгілген кезінде,
Сол жұлдыздар жиі ақты...

Күйдіріп бүкіл бойымды,
Алаулап жанған сезім от.
Жұлдыз боп жанған ойымды
Жыр етпеген кезім жоқ!

МЕН БАҚЫТЫМДЫ КӨП ОЙЛАЙМЫН

Мен бақытымды көп ойлаймын:
Сәулем хатын жазбағанда,
Жүрек отым маздағанда,
Дауыл тұрып, қаңбақ көшкен күз келіп,
Күстар қайтса жаз даламда...

Мен бақытымды көп ойлаймын:
Біреудің көзінен мұң көргенде,
Достарым түрленгенде.
Жас жаным шок болады, өрт болады
Мезгілсіз солған гүл көргенде...

Мен бақытымды көп ойлаймын:
Кездерде шабытым жоқ,
(Ондайда кетемін тағы түн бой),
Өйткені, бұла елім, мына менің
Өлең-жырсыз бақытым жоқ!

Мен бақытымды көп ойлаймын...

ҚОС СҮРЛЕУ, ҚОС ТАҒДЫР

Кездестім мен жазыққа екі сүрлеуге,
Қосылмаған біздің тағдыр сияқты...
Амалсыздан сені ұмытқан бұл кеуде,
Елжіреді-ау,
Баяғыдай күй ақты...

Бір сүрлеуге түстім-дағы жүрдім мен,
Жан жүрегім көзсіздікке берілді.
Қос сүрлеудің барар жерін білдім мен
Тұман жаққа,
Тауға қарай өрілді.

Екі сүрлеу - екі өмірдің өзегі,
Тоғысса ғой,
Қосылса етті тағдырлар!
Жүрегім бір өшпес үміт сезеді,
Бақыт жайлы айтылатын ән-жыр бар.

Бірде жанап,
Бірде айрылып алыстап,
Екі сүрлеу жапанға алып барады.
Ақ сағымға қалқып ұшқан таныс бак,
Қол бұлғайды,
Қимай оны қалады...

Төзім енді таусылар деп ойлап ем,
Тауға жетпей қос сүрлеу де қосылды.
Терең ойдың тұңғиығына бойлап ем,
Тия алмадым,
Тия алмадым жасымды...

Жыладым мен,
Қуаныш қой жарық Күн,

Жанарымның тампты мұңын қалдырмай.
Өрі қадам басуға енді қорықтым,
Қайта айрылып кетер біздің тағдырдай...

МАРАЛДЫҢ ДӘПТЕРІНЕ ЖАЗЫЛҒАН ЖЫР

Құсын іздеп шабытты самал жырдың,
Жүрегінде от болып жанар гүлдің,
Сезім деген мөлдірдің көгілдірін,
Көгілдірін сүйіпсің, Марал құрбым...

Өлең деген өлкеде үмітті жап
Жол салады жылдарға жарып тұман.
Алғы күнге аттаған арманыңа
Етпе, құрбым, жансерік күдік-күмән!

Сезімге орап, от қып жаз — жазарыңды,
Төгілдіріп жүргейсің наз-әніңді!
Алдамшы бір қуанышты мұң етпей,
Қуаныш ет, кеудеңе таза мұнды...

Өмір өсем арнада ағыны жай,
Жүрсің сенің жүзіңе шағылып Ай.
Жазға сені шақырсын,
Көктемдерге
Туған жерде тербелген сағым ұдай.

Жырла сонда тербетіп сезім гүлін,
Арман-тауды жаңғыртсын төзімді үйің?!
Жиырма деген жап-жасыл көктемнің ғой,
Жырла, құрбым, жырлайтын кезің бүгін...

Дәптеріңді оқыдым, өлең жазған
Оралғандай оралдым кемер жаздан...
Жастығыңның жап-жасыл шағындағы
Көктем үні жетеді келер қаздан...
Үміт деген, әйтеуір, ермек болмай,
Өнер болса - өмірде өнерлі озғап,
Дәптеріңді оқыдым өлең жазған...

Гүл жүректің тындап бір сезімді әнін,
Тербеп кетсе,
Бір жұмбақ өзімді ағын...
Жүрегінде сездім мен назың барын,
Жастық шақта іңкөрлік сазын барын,
Ақ көңілдің тындап бір сезімді әнін...

Жыр жолында дей көрме кешігіп ек,
Ансамаса арманын несі жүрек?
Жазған жырың ұнады,
Ақ қанатты
Қиялдардың көгінен есіліп от...
Дәптеріңе мен-дағы өлең қостым,
Артық болса, құрбым-ау, кешірім ет!

Мен өмірге, өмір маған
 Ғашықпыз-ау ересен.
 Жүрегімді жалындаған
 Жылуы жоқ деме сен.

Жыр жазумен олжалымын,
 Парыз да көп өтелмей.
 Өмірімнің тең жарымын
 Түнім ұрлап кетердей...

Сол үшін-ақ асығамын,
 Тың ойлардан маржап сүзіп.
 Төгілердей асыл өнім,
 Шық кешемін таңнан тұрып.

Өмір де қыз — наз мінезді,
 Айтқанынан шыға алман.
 Жыр жазбасам аз күн енді,
 Өкпелеуді шығарған.

Қашан, сірә, алдап еді,
 Бал үмітім не түрлі.
 Тамаша ғой, ол да мені
 Сүйетұғын секілді.

Маған ғашық, өзім ғашық,
 Өмір, менің іңкөрім.
 Алып ұшты сезім тасып,
 Жүйрік арман — тұлпарым!

Нұрын төгіп тұрғанда көзіме Күн,
Мен бәрібір бақытқа кезігемін.
Көп іздеген кездерім — сағышыппен
Жетсем-ау деп мен соған төзіп едім...

Кезігемін, бақытқа үн қатамын,
Арман өнін аңсаған тындатамын.
Жүрегімнің қалдырмай тамшы сырын,
Бұлбұлдарға бақтағы жырлатамын.

Асып-тасып кетермін шаттығымнан,
Түк те қалмай секемшіл сақтығынан.
Дос па, қас па — бәріне ақтарылып,
Өз ортамды думанды, шатты қылам.

Ақ бұлақтай тазарып қалармын бір,
Туған жердің төсіне қадармын гүл.
Бақытыммен бал жанған шағындағы
Сезімімен мөлдір ғой Адам бұл бір...

СІЗДІҢ ЖАҚТАН ТАҒЫ БІР САМАЛ ЕСІП...

Сіздің жақтан тағы бір самал есіп,
Жадырады-ау жауқазын дала бесік.
Сіздің жақтың саумалдай самалымен,
Тұман ойлар тарқады-ау жөне көшіп...

Сіздің жақтан тағы бір самал есіп,
Қыр гүлінен үзіліп қала ма шық?
Сіздің жақтың саумалдай самалымен
Күндеріме оралам бала ғашық...

Сіздің жақтан тағы бір самал есіп,
Мөлдір нұрға барамын араласып.
Сіздің жақтың саумалдай самалымен
Қырқа белден қол бұлғап барам асып.

Сіздің жақтан тағы бір самал есіп,
Сенен сәлем жолдайды маған асық.
Сіздің жақтың саумалдай самалымен
Жыр кеудемді жаңбырға барам ашып...

САРЫ ШАШ ҚЫЗ

Жмеринка жақтағы,
Кеспейтін мүлде батпағы...
Хутордан бір шап-шағын
Сүйгенімді тапқамын.

Шіркін албырт, ғашық күн,
Мен оған талай асықтым.
Сабан шатыр үйдегі
Махаббат оты сүйреді...

Былқылдаған мүкті орман,
Қорыққанға жұт болған.
Долана өскен бал дәмі,
Құрғақ жол оның ар жағы...

Даланың теріп гүлінен,
Құстай ұшын жүгірем.
Аттай тулап бойда қан,
Өзгеріп кетер айналам...

Өрімеген шаштары,
Иығын жауып сап-сары,
Ол да маған ұшады,
Жайылып қанат-құшағы.

Шама жоқ бізде жан сақтар,
Табады өзін саусақтар...
Көк аспан көріп көзінен,
Бақытымды сезінем...

Ұшамыз қиял көгіне,
Қонамыз сезім көліне.
Өртенген жүрек, жан ыстық,
Таң атады талықсын...

МАХАББАТҚА ТҮСІНБЕДІМ

Махаббатқа мен мүлде түсінбедім,
Әлі күнге бір сағым ішіндемін.
Жүректі өртеп жыр жазып, қолым созсам
Алысырақ ұшады құсым менің...

Жалын жатыр алаулап іште дүлей,
Өшер емес, сағыныш үстеді гой.
Бақытты шақ сыр ашқан жүректегі,
Көрген бүгін төтті бір түстегідей.

Қымбат енді көзге ыстық елесі де,
Жүзем жалғыз мұң-мұхит кемесінде.
Талпынғанда, қиялым шарқ ұрғанда,
Алар ма екен сол құсым мені есіне?

Іздеп алыс сағымды мұнарымды,
Қайда барып білмеймін тынарымды?
Құстай ұшып келеді-ау жеткім кейде,
Сағынғанда шіркін-ау сыңарымды.

Жанарымды жаңбырлы жасқа мала,
Шақырғандай шіркін-ау басқа қала.
Көк Есілге көктемде ұшып жетші,
Балқаштағы жат бауыр ақ шағала...

* * *

Тандайыма жаңа тиген бал арман,
Талай-талай мен де ойларға қамалғам.
Күлгім келген бұлақтардан өзгеше,
Ескім келген жөпе өзгеше самалдан.

Сүйгім келген күн нұрынап ыстықтау,
Қиялымда құштым орман, құштым тау...
Болды менің жөне ойымда биіктік,
Жанартаудай жалын атып ұшқындау.

Төрт мұхиттай тебіреніп кеткеміп,
Қол созатын маған заңғар, көкте — Күн.
Әкелетін сияқты едім мен ғана
Осы жердің мәңгі жасыл көктемін.

Орындалмай соның бірі, күлмеші,
Ілестірді бар болғаны жыр көші...
Әлде өзім алдадым ба арманды,
Әлде мені арман алдап жүр ме осы?..

* * *

Ел алдында парызымды өтеген
Ұл болмасам тіршілікте не етер ем?
Шөлге тамған жалғыз ғана тамшыдай
Еш белгісіз өтер ем...

Ана алдында ақ борышын ақтаған,
Ұл болмасам қандай, сірә, бақ табам?
Қалар едім махаббатынсыз, анамның
Жүрегінің түкпіріне сақтаған...

Парызым мен борышымды ұққасып,
Білдім жөне арман-аттың жықпасын.
Ана махаббаты мен ел сенімі болғасып,
Келем осы нық басып!

БАҚЫТСЫЗ ӨМІРГЕ СЕНБЕЙМІН

Бақытсыз өмірге сенбеймін —
Сондықтан жыр төгіп, селдеймін.
Бақытты өмірді мұрат қып,
Болашақ күндерге шөлдеймін!

Күніне жүз көзге үңілем,
Демеймін бірінің нұры кем...
Әр көзде өзінің үміті,
Үмітке керемет жүгінем!

Оты бар — үмітті көздердің,
Ғажайып күші бар, сезген кім?!
Бақытты аңсаған, нөлдеген —
Көз оты маған да кез келдің...

Болашақ күндердің жарығын
Сөндірмеу сол менің ар-үнім!
Бақытсыз өмірге сенбеймін,
Бақытқа сену де нар ұғым...

Жүз көздер — жүз отын сыйлайды,
Ал, жаным бар нұрды жинайды.
Оты бар сол көздер біздерді
Бақытсыз өмірге қимайды!

БАҚЫТ-АУ, СЕНІ БІЛДІМ БЕ?

Бақыт-ау, сені білдім бе —
Не қылған өзің тәтті едің?
Балынан сыйлап тілдің де,
Жұтқыздың жырдың от демін...

Бақыт-ау, сені білдім бе —
Шергілмей жатқан күй ме едің?
Жарылқап тастап бір күнде,
Жарыққа мені сүйредің...

Бақыт-ау, сені білдім бе —
Нәсерің барын бір екпін?
Көздегіп тастап бір күнде,
Шөлін де бастың жүректің...

Бақыт-ау, сені білдім бе —
Құс болсаң бұрын, қайда өнің?
Кеудеме қонып бір күнде,
Жаныма қанат байладың...

Бақыт-ау, сені білдім бе —
Жүректің өзің арманы.
Бір күнде қонып, сол күнде
Ұшып кетпесең болғаны!

* * *

Көңілі — желкен сезімге толы жел керген,
Жырларымды көкжиекке жалғаймын...
Дүниеде төрт мұхиты тербелген,
Жүрегімнің шөлін баса алмаймын...

Арман гүлін іздедім мен жолда өсер,
Бақыт құсы тынышымды алды ойдағы.

Дүниеде көк аспаны ақ нөсер,
Жүрегімнің шөлі қанбай қойғаны...

Сыршыл күннен шырын татып,
жыр құран,
Өмірімнен өн айтсам да мұралы.
Дүниеде төсін тепкен мың бұлақ,
Жүрегімнің шөлі қанбай жүр әлі...

Махаббатпен, сағынышпен күн шығып
аспанымнан,
Алғы күнге жалғастым...
Аман болса тәтті мынау тіршілік,
Жүрегімнің шөлін баса алмаспын!

* * *

Сүймедің бе, әлде мені жек көрдің,
Сезіміңе бұғау салып, шектер кім?
Кешіп өте алмадым ғой арымнан,
Таңдап алып, терең жерін өткелдің...

Мүмкін мені ұқтың әлі, ұқпадың,
Таң алдында гүлге қонған шықта мұн...
Күйіп-жанып сен ұқпаған сезімді,
Жүрегімнің тереңіне тыққамын...

Болған шығар сенде де бір аңғалдық,
Жылтыр сөзде болатұғын жалғанды үк.
Білесің бе, сен сүймеген бір жанның
Әлі өзінді жүргендігін арман қып?

Өтер бәрі, көшер алда жылдарың,
Көтерерміз бұл өмірдің сындарың.
Түбінде бір сезсең болды, сен менің
Жүрегімде жазылмаған жыр барың!

* * *

Бәрі бітгі, өштi ендi
Сәулесi үмiт шырақтың.
Ұмыттық сыршыл кештердi,
Сылдырын күмiс бұлақтың.

Қолдағы алтын жүзiгiң
Шектедi бәрiн дөңгелеп.
Үмiт – жiптiң үзiгiң
Суырып ұшты жел-бөбек...

Сен ендi басқа бақыттың
Қолына бiткен гүлсiң ғой.
Қаталдығына уақыттың
Күрсiнген жоқпын, күрсiндi ой!

Кетгiң бе, маған мол арман –
Бердiм деп жырдың мұратың,
Өртенiп жазған адамнан
Шығар деп жақсы бiр ақын!

* * *

Сенен алған хаттарым
Сарғайып кетгi бәрi де.
Оңашада ақтарып,
Оқимын-ау әлi де...

Кетiп сонда тыныштық,
Қайта оралар таңым әр.
Әлi күнге ып-ыстық
Сағыныштың табы бар!

Әлi күнге арманның
Көбелегi ұшып жүр...
Жасыл жаздың, орманның
Думандатып iшiң бiр...

Әлі күнге сөнбеген
Үміт шоғы қызарып...
Махаббатқа шөлдеген
Жолым кетгі-ау ұзарып!

Бақыт деген шырын ой
Қиялға қанат бергендей.
Бәрі де жүрек сыры ғой,
Басымас толқып, тербелмей.

Төгіледі гүл сезім,
Жанымның лаулап алауы.
Әлі күнге бір сенім —
Арманымның жалауы!

Оралтып жастық шақты да,
Өргін баса алмаған.
Сарғыш хаттарда жоқ кінә,
Жүректерді жалғаған.

Сағымдай алыс қалған күн,
Есіме жиі түсіп жүр.
... Әлі күнге арманның,
Көбелегі ұшып жүр...

* * *

Тасқынды селдермен,
Бір нұрлы сағыныш,
Жарысып желдермен
Ұшады, ұшады
Шабытты көлдерден,
Жұпарлы белдерден.
Сыңғырлы бұлақтар,
Шуылды құрақтар.
Жаныма сол сәтте
Жыр етіп сыр ақтар!
Аспаннан нұр жауар,
Төгілсе шуақтар,
Кеудемде бөріне
Жетерлік тұрақ бар!

* * *

Ауылға жақын орманнан
Бүлдірген теріп қайтар күн.
Сыр шертіп биік арманнан,
Өзіңе сонда айтармын.

Қой айдап қайтар кезінде,
Іңірде кешкі өрістен.
Ерік беріп сезімге,
Айтармын сонда, неріптем.

Жауыннан соңғы шалғында,
Шық кешіп те өтерміз.
Айтармын сенің алдында,
Көріпсі ауылдағы бөтен қыз...

* * *

Ақ кайыңды орманға
Бірге барсаң менімен, —
Қолым созып, арманға
Жеткізер ем сені мен...

Шашынды өріп гүл бұрым,
Құлақ түріп күйге мың.
Құшар едің күн нурын,
Терер едің жидегін.

Күлер едің, мөп-мөлдір
Таңғы бұлақ үніндей.
Жетер еді көктем бір,
Жүрегіңе білінбей...

Сол сәт көңіл отқа енбек,
Ғашық боп қарай берер ең...
Дүниеде көкпеңбек
Маған ғана ерер ең...

Сен ойымнан шықпайсың бір күн менің,
 Сырымды өлі мен саған білдірмедім.
 Жүрші, құрбым, шығайық орман жаққа,
 Жүрші, құрбым, терейік бүлдіргенін.

Жүрші, құрбым, табиғат өнін жатта,
 Күйдірмеші күн өбкен жаныңды отқа.
 Жүрші, құрбым, гүл терің қайтайықшы,
 Алдан тосқан көз байлар сағым жаққа.

Жүрші, құрбым, шық кешіп өтейікші,
 Жусан дала жанына жетейікші.
 Қол ұстасып бақытқа — Арман жаққа,
 Көкжиектен тез өтіп кетейікші...

ЕСІНДЕ МЕ?

Есінде ме, өшірді жылдар өлі?
 Мен білмеймін...
 Қалмады-ау жыр да мәні —
 Жазбағасын күнде бір күйіп-жанып,
 Махаббат-жыр жүректен ұрланады..

Он сегіз де жоқ енді, оралмайды,
 Екі ғашық гүл қайта жаралмайды.
 Өшіресін, өшеді жүректегі от,
 Мәңгілікке алаулап жана алмайды.

Сол күндерден алыспын — жаным ақын,
 Қыз емессің сен де енді сағынатын.
 Мен де жігіт емеспін — күнде кешке
 Терезеңнің түбінен табылатын...

Көздер көздің ұқпайды сыр тұнығын,
Алыспыз ғой... (жетер-ау мүмкін үнім).
Ұнар ма екен, бірақта, өксіп жазсам —
Өзге түгін өзіме бұл қылығым?!

Қимаған соң, қиналу заңды, әрине,
Симай кетем кейде бір заңғар үйге.
Тағдырымыз кетпеді сабақталып,
Үміт жібі — үзіліп қалған ине...

Өтті бәрі, елес боп өтті бәрі,
Сейілді енді жастықтың көк тұманы.
Қанша сені ұмыттым десем-дағы,
Бірақ, бір жыр төгіліп кеп тұрады...

Жыр келеді -- жалғыз ой кешінде де,
Жол үстінде, гүл дала төсінде де.
Алыс жылдар сағымынан қол созған
Бір жан бары — ал, Сенің, есіңде ме?

ЖЫР ДӘУРЕН

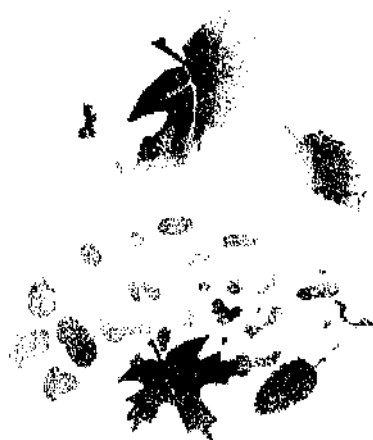
Сен мені қайда бастадың осы,
жыр-дәурен,
Өтті ғой күндер қас қағым сәтте
зырлаумен...
Сыр дүниенің шырынып татып –
бақ көріп,
Өзімді-өзім жүрмін ғой деймін ұрлаумен...

Қайтейін бірақ, сыр аулап
сәтті шақтардан,
Думанды дүние...
Жұмбағын іздеп бақты арман.
Жүрегім менің табардай іңкөр жырларды
Жалғыз тал гүлден, немесе
күміс ақ қардан.

Ізеді және сырларды сыршып жүректен,
Қыздардың мойыл қаранықтарынан
дір еткен...
Оңаша ойлар орайым болды, өйтеуір –
Сағынған күндер сарала танда гүл еккен.

Үшінші бөлім

ТАБИҒАТ – ТЫНЫСЫМ МЕНІҢ

КЕШКІ СУРЕТ

Жазғы күннің ұзағы-ай, інір жарық,
Қырда гүлдер тұнып тұр бүрін жарып.
Орман жақтан еседі жібек самал,
Күміс көлдің толқыны діріл қағып...

Мал өрістен қайтады ыңыранып,
Жапырақтың сыбдырлы сыбыры анық.
Шалдар отыр көгалда көсем сөйлеп,
Медальдарын кеудеге іліп алып.

Әжелер де ұршығын ермек қылып,
Бойжеткендер көңілін өрмекке іліп
Келіншектер керімсал ән салады,
Тал бесікте бөбегін тербеп тұрып.

Тіршіліктің тынысы бар ізгі әні,
Қандай ғажап жазғы кеш тамыздағы?!
Ағаларым жуынып, шайға отырды —
Жұмысынан оралған аңыздағы...

ТҮНГІ ЭЛЕГИЯ

Маң үрген кешкі төбеттер үні басылып,
Ауылдың үсті... шамшырақ
кеткен шапшылып.

Қомағайлықпен өрісте қалған сиырлар
Барады енді қотанға қарай асығып...

Түн келді өсем, жазғы самал желпіген,
Мас қылып жанды айырған
мүлдем еркінен.

Шумақтап жырды төге бергің келеді,
Аспанның түнгі көз алмай тұрып
көркінен.

Шегіртке сазы жаныңды нәзік қытықтап,
Түн - өсем осы!

Қараңғылықты жұтыпты-ақ.
Жапырақтары самалмен баяу сыбдырлап,
Түр анау өне ғашықтарын күтіп бақ.

Жұлдыздар көктен әлде
бір жаққа құлаған,
Тамшысындай көздердің нақақ жылаған...
Сол ғана аздап, күйзелтін жанды кетпесе,
Шаттанып мына салады түнгі бұлақ ән.

Тыныш-ақ әлем! Құлаққа ұрған танадай,
Жүзеді еркін ақсүйрік ару далада Ай.
...Жұлдызға қарап көп тұрып
мен қалыпшың,

Әжемнің әппақ құрғына құмар баладай!

ТАҢ

Жып-жылы жаздың арайлы таңы атады,
Қып-қызыл алау нұрға малып жотаны.
Көңілім сол сәт өзендей болып тасыған,
Қарсы алып қырда тұрады
Күнге қосып ән.

Әр таңмен келген жетеді
бізге жыршы үміт,
Сонымен өсте қызық қой осы тіршілік.
Біреулер аңсап арманын таңнан күтеді,
Біреудің таңда жолына гүлдер бітеді...

Тандар ғой, тандар – арманның асқақ өлдіі,
Таңдармен ғана көңілді жердің өн-күйі.
...Өлең боп мөлдір құйылған
менің жаным,
Табынып өтем бақыттың әрбір таңына...

СОЛГҮСТІКТІҢ КӨКТЕМІ

Сағындырып құстар өні көктегі,
Жеткенінше жарық Күннің от лебі,
Сәуір біте саумал самал оятқан,
Солгүстіктің кеш келеді көктемі...

Жан бітсе де шұғылалы ақ таңға,
Сәуір қары кетпейді әлі бақтан да.
Солгүстікте шақырады көкектер
Көлдің тіпті мұзы ерімей жатқанда.

Сәуір айда сылдырлайды сай-сала,
Жасыл желек, жамылып гүл айнала.

Солтүстікте біздің осы мінез бар
Қар жауатын мамырлаған майда да...

Біздің өлке сабырлықты сақтайды,
Мүз күрсаған Есіл көбік шашпайды.
Оңтүстікте егіс көктеп қалғанда,
Солтүстікте тұқым себе бастайды.

Сәуір айдың таныспын ғой назымен,
Бөрібір де табыстырар жазымен.
Мен көктемді қарсы аламын жыр жазып,
Оңтүстіктен қайтқан құстар сазымен!..

БӨРІБІР КӨКТЕМ КЕЛЕДІ

Кешігін жатыр көктем бұл,
Сәуірдің соңы созылып.
Кібісе – ауыр өткел жыл,
Деген ғой осы сезіліп.

Сәуірде көктеп салатын,
Бұйығын қырдың тамыры.
Қайындар бүршік жаратын
Қайда бұл Күннің жалыны?

Сай-салада сылдырлап,
Бұлақтар асыр сала алмай.
Тұманға бөккен тұнжыр бақ
Қызықсыз биыл қалардай.

Көгерсе қырқа өзір-ақ,
Тұяқтан кетер отығып...
Қарап тұр қолға қозы-лақ,
Шашпада сеңдей соқтығып...

Әйтеуір, көктем кешікті,
Туса да бүгін мамыр ай.
Кім оның осы шешінгі
Жұмбағын ғажап тәңір-ай!

Кешігіп жатыр құстар да,
Қанаты талар қиырдан.
Жетерміз біз де құштарға,
Кезінде дәмі бұйырған.

Мамырда бірақ бөрібір,
Кешіккен көктем келеді.
Құйылған көктен дәрі нұр
Бөріне шипа береді.

КӨГІЛДІР КӨКТЕМ

Ғажап-ай өмір көгілдір,
Көгілдір нұрдан жаралған.
Баса алмай жүрген шөлін бір,
Аңқасы кепкен бал арман.

Бал арман іңкөр сезіммен,
Тербегіп жүрек пернесін,
Түп ұйқыдан безінген,
Шағымды елікім көрмесін!

Көгілдір белдер көзімде,
Көгілдір таулар аңсатып.
Әлі бір бала сезімге
Бал арман қойды тамсанып.

Көгілдір аспан керіліп,
Көгілдір көлдер тербеліп.

Көгілдір нұрға көміліп,
Қалмады-ау осы менде ерік!

Көгілдір көктем шақырып,
Қол бұлғап гүлдер көгілдір,
Ғашық қып мені, ақыры
Бастады алға өмір бұл!

* * *

Көктемнің келген белгісі:
Арылды қырдан ақ тұман,
Қаз-қатар қонып көл құсы,
Бусанып, балқып жатты маң...

Жазира дала ерке мен
Шуақтар нұрлы өбісіп.
Ойнақтап кетті ертемен
Құлын-тайлар тебісіп...

Төңірек таза мөлдіреп,
Аңсауы әсем пазды өмір...
Дүние кетті елжіреп,
Елжіреп кетті жаз көңіл.

Қызыққа толы шақ бүгін,
Өмірдің өшпес жыр күні.
Жүректің сақтап пәктігін,
Төгіле түсті күн нұры...

КЕЛДІҢ БЕ ТАҒЫ, КӨКТЕМІМ?

Келдің бе тағы, көктемім,
Оралып тағы келдің бе?
Балалық шақтың көк белін
Сағынған кезде мен мүлде.

Сағынған кезде саумалды,
Қымыздық қырды сағынған.
Көгілдір сағым тауларды
Іздеген кезде жанымнан.

Сүймеген кезде шөліркеп,
Махаббат отқа күймеген.
Сәуірдің самал желі үркек,
Шашына қолым тимеген...

Келдің бе көктем, кезімде
Өзімді өзім іздеген?
Бір іңкөр аңсау сезімге
Құрала кеткен ізгі өлең?

Аңсаған кезде келдің бе,
Таусылар шақта тағатым?
Биікке шырқар өр күнге
Қағылған сәтте қанатым.

Қуанған кезде құстарға,
Думанды көлге қуанған.
Қызғалдақ белді күшқанда,
Көктеген шақта ну орман.

Сағынған кезде сырлы үнін,
Бұлбұлдар әнін сағынған.
Аспанның сансыз жұлдызын
Іздеген кезде жанымнан.

Келдің бе тағы көктемім,
Оралып тағы келдің бе?
Балалық шақтың өткелін
Сағынған кезде мен мүлде...

ЖАСА, НАУРЫЗ!

Қазағым, халқым, тындашы,
Көңілде құсым, жырлашы.
Бүгін той бізде — Ұлы той,
Наурызым келді — Жыл басы!

Үмітім, алда берекем,
Ырыздық күткен ел екем.
Күн нұрын құйған кеудеме,
Наурызым — ырыс мерекем.

Сырым жоқ бүгін жасырын,
Шаптықтан шалқып, тасыдым.
Тарихтан қайтып оралған,
Наурызым — менің асылым!

Халқымнан тапқан қайнарын,
Елтаңба, Әнұран, Байрағын.
Наурызым — теңдік тойы деп,
Төріңе сенің байладым.

Жасай бер, Наурыз, жаса енді,
Өзгеге бермей есеңді.
Жолыңа сенің ақ тілеп,
Көгерем көже кесеңді.

Қызыққа бүгін толды қыр,
Алашқа ортақ сол дүбір.
Баянды бақыт әкелер,
Наурызым, өзің бол Қыдыр!

* * *

Жеттің бе, жасыл жаз маусым,
Жазира қырға жыр төгіп?
Естиміз көлде қаз даусын,
Ақторғын сағым бүркеніп...

Көк зеңгір аспан, күн биік,
Ақ қанат бұлғтар мамырлан,
Даланы шуақ нұр сүйіп,
Төгіліп жатыр жаңа ырғақ.

Күмістен шолпы таққандай,
Бұлақтың бұлқып арнасы.
Жанарып жасап жатқандай
Көктемнің жасыл жалғасы...

Жеттің бе, жасыл жаз маусым,
Жалғасы жасыл көктемнің?
Әуелеп ұшқан қаз даусын
Төбемнен тағы өткердім...

* * *

Жаңбыр жаумай, шыжып күн,
Жазда ұзақ сағым жүзген-ді...
Тігісін мезгіл сызықтың
Бәрібір сөгіп күз келді...

Табиғат қосып күштеумен,
Тоңазытқыштарын қуатты,
Жылы жаққа құс-керуен,
Құшақтан ұшты шуақты...

Жеткізіп бізге күзді алыс,
Жөңкіген қара бұлғтарды-ай!
Жаздағы жаңбыр-қызғаныш
Төгіліп жатыр түк қалмай.

Қалтыратып күзімді,
Суық жел бәрін жұлардай.
Жанырақтар үзілді,
Қысқа өмірді ұға алмай...

ЖАҒАЖАЙ БАСЫНДА

Күн ыстық-ау, жағажайда көп халық,
Арқалары жатыр күнге қақталып.
Қыпша белдер иіледі майысқак,
Ақ балтырлар, жарқыраған ақ балық...

Жұмыр жердің басқандай-ақ кіндігін,
Керілуін қарашы-ай бұл құрбының!
Жазғы аптаптың ыстығына балқыған
Ару жүзді аймалайды нұрлы Күн.

Күн ыстықта бәрі мұнда қызық-ақ,
Су шашысып ойнап жүрміз қызып ап.
Бір қарындас лақтырады маған да
Су бетінен мөлдір моншақ үзіп ап...

Шағалаға ақ бетінен сүйгізіп,
Толқын жатыр көрмеген еш күй бүгін.
Қыз қолынан ұшқан сонау өр тамшы
Жатыр менің жүрегімді күйдіріп...

* * *

Жаз алыс, қайтқан от демі,
Сарала күзім ұзады...
Жыл құстар қайтып кеткелі,
Қабыршық қана мұз өлі...

Көделі далам көсілген,
Көбік бір қарға көмілмей,

Жапырақ – көйлек шешілген,
Қайыңнан қырау көріпбей...

Терістен соғар долы жел,
Қорғасын бұлттар әкелмей.
Биылғы күзден сары бел
Сағыныш артып кетердей...

Қар жаумай қойды, кешікті,
Қараңа қысты тосады.
...Күз жауып кеткен есікті
Қыс келіп қашан ашады?

МӘУЕЛІ КҮЗ

Мәуелі күзім, алтын дән піскен қырларда,
Малынып мынау күншуақ әсем нұрларға,
Маторлар үні төскейдің төсін оятып,
Қанат беріп тұрғандай ұшар жырларға.

Тербелген теңіз, дән толқындар ырғалып,
Апайтөс халық диқандар отғай жүр жанып.
Даланың осынау бақытты шағы болар бұл,
Диқанның жүзі шаттанады пұрланып.

Комбайндар тізіліп түскен дән теңіз,
Жал-жал толқын, көз салып оған көрсеңіз!
Қырманын қырдың қыз-жігіттер қыздырып,
Еңбектің өнін төгілтіп айтар ерке күз...

Далада осы бірлік те бер, достық та,
От беретін алау да бар жастыққа.
Орақтағы ерлерге, шіркін, сүйсініп,
Қызыға қарап тұрмын ғой қызыл астыққа!

КҮЗІІ БҮЛТТАР

Бүлттары анау жөңкіле көшкен төңбіл сен,
Күз аспаны аяныш толы-ау мен білсем.
Ырқына қоймай тықсырып кетіп барады,
Апырмай, мына қикарын қара желдің сен!

Күс жолы бар құстардың бүлттан өрітін,
Сондықтан болар күйзелген емес жаны тым.
Көз көрмес жаққа жөңкіле көшкен еріксіз
Ақшағыр бүлттың айтады кімдер бағытың?!

Мүмкін-ақ болар, әбестеу ме екен бұл ойлау,
Ақ мамық төс бүлттармен аспан шырайлы-ау.
Әйтсе де, шіркін, туған жерден айрылса,
Бүлт екеш сонау бүлттар-дағы жылайды-ау!..

КҮЗ СУРЕТІ

Қайтып жатыр көктемде
Сағынып жеткен жыл құстар.
Бозғырау түсіп бөктерге,
Үшқындап қалды тұңғыш қар...

Жапырақтардан жамылды
Ормандар құрақ көрнесін.
Боз тұман басты сағымды,
Жаздағы жәннат жер төсін.

Тербелген гүлсіз, егінсіз
Толар ма дала ажары?
Тарқаған тойдай көңілсіз,
Көзде жоқ құстың базары...

Еспейді самал жел де енді,
Қоңырқай кеште жұпар дем.
Күз жетіп бәрін өңгерді,
Көктемнен саумал жұтар ма ем?!

* * *

Аймақта, маңайда
Тыныштық орнаған.
Беріліп сан ойға,
Бықсығам, жанбағам...

Түтінім көрінбей,
Демімнен шыққандай,
Ақ сағым шегінбей,
Жолымды жұтқандай.

Тұманды түн шағым,
Осынау кезімдей.
Жүректе жұмсақ үн,
Бір нәзік сезімдей.

Кербезім кең иық,
Далам гүл не түрлі.
Қайтерсің, мені ұйып
Тындайтын секілді.

Аймақта, маңайда
Тыныштық, гүл үнсіз.
Беріліп сан ойға,
Мен келем тынымсыз...

АРҚА АЯЗЫ

Арқа аязы құрғақ өрі шымшыма,
Құлағынды қыршып тістеп алады.
Шыққан едік шаңғы теуіп күн шыға,
Алдымызда ақ маржандар алабы.

Шегі қатып булыққандай күлкіге,
Сықырлайды басқан ізің — жылауық.
Қыр астында қылаң берген тұлкіге,
Құмарғып-ақ кетеміз ғой бір ауық.

Түлкі бұлаң, жоғалады жоқ болып,
Сонадайда сүңгіп қалың шыршаға.
Біз — жігіттер жанып жүрміз от болып,
Арқа аязы “қырық” болып тұрса да!

ЖАҢА ЖЫЛЫМ, АРМЫСЫҢ!

Жаңа жылым, армысың,
Хош келіпсің, төрге шық...
Сәлем берсін — қарлы шың,
Сәлем берсін — Жер бесік.

Мөңгі — бақыт, жаңа -- Арман
Сыйла бізге, аяма!
Ұлы өңірді жаңарған
Үмітіңмен аяла.

Бақыт жылы бол да сен,
Қырға тағы гүл екші.
Өр істердің жалғасы ең,
Қырды тағы түлетші!

Жаңа жылым – жастығым,
Тасытсын ел ырысын:
Солтүстіктің астығын,
Оңтүстіктің күрішін...

Болып өзің жайлы күн,
Алғы күндер өн айтып.
Елімнің зор байлығын
Ұл-қыздарың молайтсын!

Жаңа жылым, армысың,
Хош келіпсін, төрге шық.
Сәлем берсін – қарлы шың,
Сәлем берсін – жер бесік!

* * *

Қыс ұмыт болып өткен бір,
Ұмытпай жүрміз жазды біз.
Еркелеп бізге, мөп-мөлдір
Су шашып кетті назды қыз...

Су тиген қара бұрымын
Ұшынан тістеп мәз күлді.
Қара көз қыздың бір сырын
Мені мен сонда жаз білді.

Ерекше сондай кез бе еді,
Менімен жақын жүрмейтін.
Бірақта жәудір көздері
– Келсей, – деп күнде тілейтін...

Төртінші бөлім

БАЛЛАДАЛАР

КЕЗДІК
(Баллада)

I

Кездіктің бұл жүзіне от шағылатын,
Білмейтінбіз жазған кім сабына атын.
Тарихын да білмейміз өткендегі,
Ауылдағы шалдан бір табылатын.

Саласы мол, әрі өткір алдаспандай,
Кездік еді қос батыр кандасқандай.
Тас обада сүйегі қурап қалған
Бір батырдан қалғандай жолдас болмай.

Кімдер бізге жеткізді сырына сақ,
Өткір жүзін ерліктің шыңына сап?
Тек есімде бергіндер ауылдағы
Сол шал сақтап жүретін қынына сап.

Сабы беріш мүйізден тас өрнекті,
Дейтін едік: тобылғы кесер ме етті?!
Шал ауырып жүретін соңғы кезде,
Күтқармайтын көрілік кесел жетті...

Нар тұлғалы қария алыптығын,
Көңсілгендей күрт кетті жарықтығым.
Қынылдағы кездігін жамбасына
Басып жатқан бірақ та салын мығым...

Сонда қария еске алып, нені ойлаған,
Жұмбақ болып өледі-ау қалай да адам?!
Түсті ме әлде есіне хан ордасы,
Хас батырға мәрт өлім қолайлаған?

Кімде кегі кетті екен намыс бұған,
Жау қолында кетті ме алыс туған?!
Қарт көзінде бір тамшы жас тұрыпты,
Көкірегін бір жұмбақ намыс жуған...

Әлде анасы боздаған “Ақ табында”,
Сүйіктісі кетті ме жат табанда?
Ит өлімін ойлаған жоқ еді ғой,
Қылшылдатып кездігін сақтағанда!

Жастай кетсе жанып бір қыршынынан,
Қиналмас еді-ау кәрі өлім қырсығынан.
Алынбаған кегі бар зар заманнан,
Аунап кеткен тарихтың ұршығынан.

Сыр аштырмай, тағдыр-жел сөзін жұлды,
Өткен ғасыр туған бұл төзімді ұлдың...
Қылшылдаған кездігін қысып ұстап,
Ғасырмен жас сол бір шал көзін жұмды...

II

Ұқтырады бұл тағдыр кімді-кімге,
От сөнді де сол шалдың түндігінде,
Кездік жүрді жеңгейдің қолында бір,
Күнделікті күйкі өмір тірлігінде...

Батырлардың баласы кіндік кескен,
Кездік болуы бұл өзі мүмкін дескен.
Ата қаруы қалды ғой күтім көрмей,
От басында жеңгейлер күңкілдескен...

Нан туралды дастархан басында да,
Ет туралды сол шалдың асында да.
Кездік еді жүзіне от шағылатын,
Мұқалыпты жүздері расында да.

Қарудың да мәрті еді-ау алдаспаны,
Бүгін оның салты жоқ жалғаспалы.
Күтімі жоқ кезінде тозады екен,
Тозады екен шіркін-ау, алмас-тағы.

Сауыттардың талайын тіліп те өткен,
Кездік еді сырларын бүгін кеткен.
Қазан қырған кезінде, бір жеңгейдің
Қолындағы сол кездік сынып кеткен...

Өкпелі ме көп жатқан қындарына,
Өкпелі ме мұқалған шындарына?
Сауыт тілген семсердің қайран қалам
Қазан қырған кезінде сынғанына ?!

ҚЫЗ БЕН ҚҰЛЫН

(Баллада)

Қарақат көзді, бұрымды,
Құдықтан бір қыз су алып,
Жүрегін жетім құлынды,
Өз қолымен суарып...

Жапарына күлкі үйір,
Көзінде мейір жатғы еріп.
Жүрегін күнде бір түйір
Өз қолымен қант беріп.

Тарайтып еді жалынан,
Құлыншақтың салалап.
Нағашы аға жағынан
Әкелген дейтін қалап ап...

Армандар оғын мол жаққан,
Таңдардың өнін айтатын.
Балқурақ өзен-көл жақтан,
Ноқталап алып қайтатын...

Көл суы жылы,
Кұдықтан —
шөлі бір қанар су алып,
Сескенбей өскен құрықтан
Құлынды жүрді суарып.

Еркімен жүрді құлынишақ,
Сағынса барып қыз өзі...
Қызғалдақ — қырда тұлымшақ,
Кекілін қыркып түзеді.

Ананың сүті-ай, таңдайға
Кетсе де қымбат оттығып,
Қарайтын алыс шалғайға
Жетім құлын көп тұрып...

Тағдырдың тайғақ мұздағы —
Көктемгі сендей соғылған...
Анасын жетім қыз-дағы,
Құлындай қырдан сағынған!

Тағдырдың талай тасқынын
Көп күндер ұрды белеске...
Анасы көзге жас-ты мұң,
Сәбилік сезім емес пе?!

Қайсына бұрын ой кепті,
Бақытын бұрын қайсы ұқты?
Толықсып қыз да бой жетті,
Құлыншақ бірдей тай шықты...

Анасы мінген күмісті ер,
Тартпасын тартпай жай салды,
Жетектеп жүрсе, жігіттер
“Үйретем” дәуден тайсалды...

Ересектер, ер адамдар егін-қоста елі де,
Бала-шаға ауылдағы
бейқам жатқан шағымыз...

Сумаңдаған қызыл тілді
қызыл өрттің қылығы-ай,
Адал термен жиғаныңа
күндіз түскен ұрыдай...
Мандай тердің күйік иісі
шығатынын қайтерсің,
Менің сонда көз жасымнан
туған осы жырым-ай!

Маздап жанып бір-ақ шөкім
күрғақ шөптен аумаған,
Су керек қой қызыл отқа,
қызыл отқа лаулаған!
Ауылдағы әйел-бала
шелек алып жүгірдік,
Мынау күннің қырсығын-ай,
шелекпен бір жаумаған?!

Не болады жалғыз құдық,
не қайран бар қауғадан,
Біздер қалай сөндірейік
мынау отты лаулаған?!
Күл мен суға малшынған
жейдеміздің жеңімен
Бетгі сүртіп тастаймыз
қызыл өрттен аумаған.

Жылайық па, не қылайық,
дәрменсіздік піркін-ай,
Қара нөсер төгетұғын
қайда жүрсің, бұлтым-ай?!

Алау оттың ішінен,
Тым қатулы пішінде!
Жаулығы мен көйлегін
от шарпыған ақ әжем,
Сенің сол бір бейнеңді
өмір бойы жазар ем...
Бекер айтты сол әйел,
шоқ түскірдің тілін-ай,
Жынданбайды ақ әжем –
Отқа кірді назамен!
Етегімен қос уыс
бидай алып шығынты-ау,
Қарап тұрған көп жанның
жүрегін бір жылытты-ау!

Жылап тұрған көкірек –
керек деген мәңгілік,
Ақ әжемнің сондағы ерлігін бұл ұмытпау!
Орамалға түйіп аяқ Ақ әжемнің бидайын,
Деген едім ішімнен бар ананы сыйлайын.
Өрттен кейін сол күзде
көзін жұмған мәңгілік,
Ақ әжемді, шіркін-ай,
өлі күнге қимайым!

ЖЕР ДАУЫСЫ

(Триптих)

Жер – Ана!
Төсіндегі перзентіңнің тілімен,
Бақыт өнін төккендер көп,
Бірі – мен.
Сені сүйіп, кіндік кескен топырақ,
Қасиетіңе бас ием де, жүгінем!
Тәй-тәй тұрып,
Алғаш басқан қадамым,
Бәрі өзінде – күлкім дағы, бар өнім...
Жанар болсам – ошағыңнан от алып,
Сенің ғана жалыныңмен жанамын.
Жер – Ана!
Сырласуға келді ұлың,
Ширек ғасыр – көтерер шақ ел жүгін.
Түсер болса – саған ауыр бір салмақ,
Тең бөлісіп көтсермін мен бүгін!

I

Жер айтпайды ештемені демендер,
Жерден асқан жоқ та шығар кемеңгер!
Күні өлемнің бұл “кішкентай перзенті”
Сөйлейді ғой дана сөзбен, өлеңмен...

Жер дауысы – кімге керек демендер!
Құм асғында бұғып жатқан мұны бар,
Құлақ керек бүгінгіге мұны ұғар,
Құмдар жұтқан қамалдардан оянып,
Жер сөйлейді жүрегі бар, сыры бар,
Қат-қабатты тіліл шығар жыры бар.
Жерді қадір тұту қажет кімге де,

Жер дауысы бізден қалып жүр деме!
Соның ғана жүрегінің ыстығы —
Біздің мынау, жан бітірген тілге де,
Жер сөйлейді!
Шықсын бүгін мінбеге!

* * *

– Сөйле десе кеудемдегі тіршілік,
Мен не дейін...

(Сөз түспейді-ау қырсығып)

Күн әлемнің перзенттерінің бірімін,
Не болмаса айналдырған ұршығы...

Миллион жылдар қас қағымда өтіпті-ау,
Көзімізді қайдан көрілік буласын!
Бірақ осы тағдырға ортақ бай мұра —
Болған бізде қуаныш та, қайғы да,
Бүгін мәңгі серігіме айналған —
Ғашық жігіт болатұғын Ай мына!

Төсімдегі Адам атты бөбегім,
Жылдан-жылға асып та жүр өнерің.
Ғарыштарға созған қолың — бақытым,
Одан өзім болашақты көремін.
Ай-ғашыққа менен сәлем бергесің,
Толды көңілім Шолпанымды көргесің,
Алыстағы бауырларым, бірақ та
Армандаймын, аққанымды көрмесің!
Менің де жүр жаным кейде түршігіп,
Бір дерт жұқты кең төсіме қырсығып...
Қалай жаным түршікпесің, сескеніп —
Өз бөбегім өзіме ұмтылып,

жүрсе ұлың?!

Кім тілейді жаман ұлы болғанын,
Келеді тек қанатыммен қорғағым.

Жаңбыр тілеп, шөліркейтін төсіме
Көрдім талай қанның қатып қалғанын...
Нелер семсер сағағынан сынғанда,
Мен де батып қалам ауыр мұңдарға.
Іштен шыққан жаман екеп әбжылан,
(Оны бірақ есуастар тыңдар ма?).
Менің осы мейіріміме аш па адам,
Бақыт табар ұлы Еңбектен қашпаған.
Өзімді де жұтып қоя жаздаған —
Зұлымдарды терең көміп тастағам...
Дерт дейгінім жанға батқан — ол қайғы,
Қанішерлер неге қанға тоймайды.
Неге менің кең төсімнің үстінде
Бір күн біреу бір оқ атпай қоймайды?!
Керек қой деп сендерге осы жайлылық,
Шаттандырғым келеді үлкен той қылып.
Ей, адамдар, абай болшы, бір тентек
Жібермесін өрісімнен тайдырып?!
Төсімдегі тірлік отын жаққанның
Жақсы істерін көріп бүгін шаттандым!
Ізгілік пен мұрағ аман тұрғанда,
Болашаққа келді бірге аттанғым...
Дамын ғылым,
Ғажайыптар басталған,
Келесегім — құрын білек жастардан.
Тентек өзен — тамырларым бұлқыған,
Шамшырақтар жарқырайды аспаннан...
Ән төгіліп жатыр бейбіт кешімнен,
Бұзам десе соны кімдер кешірмен.
Тіршіліктің отын өсте жалғайды —
Фонтандарым бұлқып шыққан төсімнен.
Адамдардың арманынан ән айтам,
Төсімдегі жылуымды молайтам.
Бақыттымын сендерге, Адам, гүл берсе —
Төсімдегі ашық күн мен арай таң!

Беріп едім Адамға жақсылықтың пәрін бар,
Арман деген болады дедім, іздеп табындар.
Болашағым өздерің —

киял деген қанат қой, —

Дейтін едім, алдыңда әлі бақыт бағың бар.
Соны кейбір есерлер мүлдем кері түсінген,
Көрді ме әлде біреудің

өздерінен күнін кем?

Зұлымдықтың сабағы өгпесе де бұл жерде,
Әлі жеткен әлсізді отқа қақтап пісірген.
Тәубе көрдім тағы да, аламдарым бар әлі,
Жақсылықты ту еткен, жұлдыздары жоғары.
Рас екен-ау сол өзі,

зұлымдарды күйретіп,

Тарих жасап берді ғой сол адамдар жаңағы...
Үшпаса да төсімнен бар жамандық

күл болып,

Өмір жасай бердім ғой құшағыма гүл толып...
Күн — анаға еркелеп мен дөңгелей берішпін,
Ара-тұра ақ бұлттан бетке перде бүркенін!
Тарихыма үңілу — бар шерімді қозғайды,
Жүрек отым алаулап, жүрек отым маздайды.
Қайғыменен жүрегім

қарс айрылып кетердей,

Өрісімнің теңдігі ауып кете жаздайды...

Құмдар жұтқан тұл қала

көз алдымнан кетпейді,

Шыңғыс ханның түсімде

қалың қолы көктейді...

Ақсақ Темір айбары —

соқыр көзден шоқ төгіп,

Сынған найза ұшында әлі қайсар кек дейді...

Құмға толған қу бастың шүңірейген көзіңең,

Жылан сусып шыққандай

бір сұмдықты сезінем.

Ей, Адамдар, аңғал-ай!
Патшалар ше?
Зұлымдар!
Соларға еріп қан еттін,
қыршын кетті қанша ұлың?!
Қайыспай ма қабырғаң,
бауырларың өлгенде,
Көз тоя ма құмыма
қыршыныңды көмгенде?
Өмір өзі таниды ерлікке тән мәрт ұлды,
Еңбекпенен шығар сен, ей,
Адамдар, даңқынды!
Көрмей-ақ та қояйын
батырларын соғыстың,
Жылай-жылай көзімнің
жасы мүлдем сарқыды.
Менің қойным нелер бір
сырды бүгіп жатыр ғой,
Зұлымдықты жақсылық
жеңіп шыққан батыр ғой.
Жақсылықты жаныңа серік етіп берейін,
Нұр достыққа бастасын сендерді
енді ақылды ой!

III

– Болашаққа жеткізуге
жүрек осы ту алған,
Ұмтылатын шығар-ау
бойға біткен туа арман.
Арман – жүрек аңсаған
біздің қазақ үшінде,
Уа, Жер-Ана, бар шығар
күндерің де қуанған?

– Талай ғасыр аңсаған —
 бақытымның бастауын,
 Білесің ғой желтоқсан
 өкелгенін жас қауым.
 Сол күн менің қуанған қуанышты —
 нұр күнім,
 Мүмкін емес зердемнен
 оны өшіріп тастауым.
 Сол күн менің жаңа өмір
 шежіремнің бастауы,
 Сол күн менің таусылмас
 жырларымның дастаны.
 Қуанышым тағы бір — әділдікті ту етіп,
 Зор бақытқа елімді тәуелсіздік бастады!
 Мандайымның бағы бар,
 мандайыма бақ болған,
 Айналайын арайлы атқан мына ақ тақпан!
 Болашаққа жол сілтеп
 Елбасымыз тұрғанда,
 Әркімге де көрінер алғы күндер —
 тәтті арман.
 Мен үшін де алғы күн --
 тәтті армандар тоймаған,
 Арыстандай айбарлы
 елдің жайын ойлаған.
 Асығамын, тез айналып
 жеткім менің келер-ақ
 Ұлы қазақ жеріне, қызу еңбек қайнаған.
 Астананың ақ шуағы мені нұрға бөлесе,
 Бұдан да мен бақытты болар едім көп есе.
 Төсімдегі тіршілік достық одақ құрып ап,
 Бір-біріне ешқашан
 “сенсің жауым” демесе?!
 Қара нәсіл, ақ нәсіл деген сөздер болмаса,

Бір-біріне тек қана махаббатын жолдаса.
Төсімдегі тіршілік ынтымағы жарасып,
Бауыр болса, дос болса, бірін-бірі қолдаса.
Тыныштықтың құстары

үрікпесе мәңгілік,

Тұрса менің төсімде

достық үні жаңғырып.

Мен бақыттан бал жанып,

кетер едім жасарып —

Батса кештер маужырап,

Атса жарық Таң күліп...

Корабльдер самғаған

Ай-ғашыққа ән айтса,

Бауырларым жұлдызға

хаттар легін молайтса —

Көктен жұлдыз ақпаса,

Мықты болса өрістер —

Күн — анамыз шуақпен

еркелетіп наз айтса!

Өмір деген ғажайып қимастыққа айналса,

Кең төсімде жыл сайын

Бақыт күні тойланса.

Арай күштің шапағы

бар жүрекке нұр құйып,

Менің мынау төсімде

мәңгілікке жайланса.

... Ұлым, білсең, барлығы

орындалар арман-ау,

Адамзатым бүкіл бір

мықтап бірге ойланса!

МАЗМҰНЫ

Бірінші бөлім ҮШҚЫР УАҚЫТ АҒЫСЫ

Ұлы жол Астанадан басталады	4
Жерұйықтың кіндігі	5
Еркіндік іздеп өстік	6
Қазағымды биік көтер	7
Тұңғыш Президентіме	8
Нұр Отан	9
Туған жер	10
Ата дәстүр қымбат	11
Абай	12
Қасиетті домбыра	13
Шабыт тілеу	14
Ауылды аңсау	15
«Ауылда қазір шілде күн»	16
Бабаларым ізі бар	17
Көшкенкөңді сағыну	18
Жол диірмен	19
Айыршы	21
Ауылдағы соңғы аралым	22
Менің мұғалімдерім	23
Қазіргі қымбатшылық жайында	25
Қаратоканың шиесі-ай... ..	27
Ақ көбелек	28
Босағ мені ауылға	29
«Сабырла көңіл, сап көңіл»	30
Тұрмыстағы таныс жай	31
Оралмайық коммунаға	32
Замандасқа	33
Мен өкемді аз білем... ..	34
Жетім құлын	36
Өкемнің ескі дәптері	37
«Аға да жоқ, іні жоқ соңыма ерген»	38

Алғыс	39
Әжеме	40
Әйел	41
Базарлық	42
Алғашқы мұғалім	43
Алыста қалған ағалар	44
Майдангер аталар	45
Өкелердің майдандағы киімі	46
Тыныштықты тілеймін	47
«Түсімде»	48
Панфиловшылар ескерткіші алдында	49
Қандағарда шис қашан гүлдейді?	50
Ауыл жақтан құстар қайтса	51
Еңбек	52
Тындағы тұнған байлық	53
Мұхтардың қойсыз қалуы	54
Қорғандағы базарда	55
Шарасыздық	56
Жарылыс	57
Қорғанамын	59
«Тонастары данадай»	60
Алматыдан көшіп келген ақын	61
Жыршыл жаңдар көбейді	62
«Бір ағамыз белгілі»	63
Бір інішекке	64
Жымысқы	65
«Ақынның тым мазасыз тулап қаны»	66
«Үмітімнің абайлап шоғын үрлеп»	66
«Қандай шыңға, қандай тауға беттедім»	67
«Нәр алып жырдың сазынан»	68
«Қажыдым ойдан»	69
«Мазалай берді-ау жүрегім мені»	69
«Шабыт іздеп жүргенде шырақ алып»	70
«Жанарда жасын ойнамай»	71
Тану	72
«Болмаған соң басында «ой құндылық»	73
Іздеп келемін	73
«Сен дағы жоламайсың бір өтіңбей»	74
Нашақордың монологу	75
«Әйлілік жоқтығына»	75
«Тұлпардың дүбірі-ай, киелі үн»	76
Айтушысы еді-ау достарым	76

Екінші бөлім
ЖАЛЫН ҚҮШҚАН ЖАС ДӘУРЕН

Мен де жас боп, жалын құшқан елім ғой...	78
Жыр аңсау	79
«Жастығым, сені жыр еттім»	79
«Далам неткен ән еді»	80
Жүрек сыры	81
Сезім күдіреті	82
Сен қайда жүрсің?	83
Жүрек	84
«Сезімге жүрмін тұншығып»	85
Мен бақытымды көп ойлаймын	86
Қос сурлеу, қос тағдыр	87
Маралдың дәптеріне жазылған жыр	88
«Дәптеріңді оқылым өлең жазған»	89
«Мен өмірге, өмір маған»	90
«Нұрын төгіп тұрғанда көзіме Күш»	91
Сіздің жақтан тағы бір самал есіп...	92
Сары шаш қыз	93
Махаббатқа түсінбедім	94
«Таңдайыма жаңа тиген бал арман»	95
«Ел алдында парызымды өтсеген»	95
«Көңілің қанша хошы бар»	96
Секундтар	96
Бақытсыз өмірге сенбеймін	97
Бақыт-ау, сені білдім бе?	98
«Көңілі – желкен сезімге толы жел керген»	98
«Сүймедің бе, әлде мені жек қордың»	99
«Бәрі бітті, өшті енді»	100
«Сенен алған хаттарым»	100
«Тасқынды сендермен»	102
«Ауылға жақын орманнан»	102
«Ақ қайыңды орманға»	103
«Сен ойымнан шықпайсың бір күн менің»	104
Есіңде ме?	104
Жыр дәурен	106

Үшінші бөлім
ТАБИҒАТ – ТЫНЫСЫМ МЕНІҢ

Келкі сурет	108
Түнгі Элегия	109

Таң.....	110
Солтүстіктің көктемi	110
Бәрібір көктем келеді	111
Көгілдір көктем	112
«Көктемнің келген белгісі»	113
Келдің бе тағы, көктемім?	114
Жаса, Наурыз!	115
«Жеттің бе, жасыл жаз маусым»	116
«Жанбыр жаумай, шыжып күн»	116
Жағажай басында	117
«Жаз алыс, қайтқан өт демі»	117
Мәуелі күз	118
Күзгі бұлттар	119
Күз суреті	119
«Аймақта, маңайда»	120
Арқа аязы	121
Жаңа жылым, армысың!	121
«Қыс ұмыт болып өткен бір»	122

Төртінші бөлім БАЛЛАДАЛАР

Кездік	124
Қыз бен құлын	126
Ақ өже	128
Жер дауысы (<i>триптих</i>)	132

Токтар Зікірин

КӨՆЛІ КӨКЖИЕКТЕРІ

Басылымға жауапты **Ж. Сейдахметов**
Редакторы **М. Жұмағалиев**
Компьютерде беттеген **Қ. Мұхамедин**
Суретшісі **Қ. Сырлыбаев**

Теруге 20.01.09 берілді. Басуға 20.02.09 жіберілді.
Пішімі 84×90 1/16. Офсеттік басылым. Есептік баспа
табағы 9,0. Таралымы 500 дана. Тапсырыс № 18.

«Тамыр» фирмасының компьютерлік-баспа жүйесінде
беттелген. 050009, Алматы қаласы, Абай даңғылы, 143,
308-кеңсе, тел.: 243-35-11.

«Алғыл кітап» баспа үйі ЖШС бапаханасында басылған.
050009, Алматы қаласы, Абай даңғылы, 143,
тел.: 242-95-82.